

III RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 231 (32).**

1929.

**III Riigikogu koosolek 20. märtsil 1929
kell 17.**

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **A. Rei**,
sise- ja kohtuminister **T. Kalbus**, välisminister
J. Lattik, sõjaminister **M. Juhkam**, raha- ja
kaubandus-tööstusminister **A. Oinas**, põllu-
töominister **K. Soonberg**, teedeminister **O.
Köster**, töö-hoolekande- ja haridusminister
L. Johanson.

Päevakord:

1. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja
rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus —
II lugemisel.

2. Riigikogu kodukorra täiendamise sea-
dus — II lugemisel.

3. Linaseemne väljaveotolli muutmise sea-
dus — II lugemisel.

4. Ühingute ja nende liitude seaduse täien-
damise seadus — III lugemisel.

5. Ühingute, seltside ja nende liitude re-
gistreerimise seaduse täiendamise seadus —
III lugemisel.

6. Mustvee alevi administratiiv-piirides
maakorralduse seaduse maksmapanemise sea-
dus — III lugemisel.

7. Töökaitse seaduste rikkumise eest ad-
ministratiiv-karistamise seadus — III luge-
misel.

8. Juriidiliste isikute tulumaksu seadus —
II lugemisel.

9. Süüteod rahva tervishoiu vastu — kri-
minaalseadustiku komisjoni ettepanek.

10. Haigusekindlustuse seadus — sotsiaal-
komisjoni ettepanek.

11. Kinnistusüksuste tükeldamise ja liit-
mise seadus — maakomisjoni ettepanek.

12. Talumaade tükeldamise alammäärade
muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

13. Väike- ja kesktööstuse kutseesituse
seadus — üldkomisjoni ettepanek.

14. Väike- ja kesktööstuse kutseesituse
seaduse elluviimise seadus — üldkomisjoni et-
tepanek.

15. Kaubandus-tööstuskoja seaduse §§ 10,
15 ja 18 muutmise seadus — üldkomisjoni
ettepanek.

16. Vabrikute ja tehaste tööliste organi-
satsiooni ja vanematenõukogu põhjuskirja (RT
6 — 1919) täiendamise seadus — üldkomisjoni
ettepanek.

17. Jõuvankrite seadus — üldkomisjoni
ettepanek.

18. Tallinna avaliku lennuvälja alla maade
ja ehituste sundvõõrandamise seadus — üld-
komisjoni ettepanek.

19. Kohtuotsuste täitmise asjus Tsiviil-
kohtupidamise seaduse muutmise seadus —
üldkomisjoni ettepanek.

20. Võlglastelt sissenõutud summade jao-
tamise korra muutmise seadus — üldkomisjoni
ettepanek.

21. Väljakutse toimetamise asjus tsiviil-
kohtupidamise seaduse täiendamise seadus —
üldkomisjoni ettepanek.

22. Vaesuse õiguse andmise asjus Tsiviil-
kohtupidamise seaduse täiendamise seadus —
üldkomisjoni ettepanek.

23. Tuletõrjeseaduse § 24 muutmise sea-
dus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

24. Jõuvankrite ja bensiini maksu jao-
tamise ja äratarvitamise seadus — omavalit-
suse komisjoni ettepanek.

25. Üheksanda rahvusvahelise töökon-
verentsi poolt vastuvõetud meremeeste palka-
mise lepingu konventsiooni eelnõu kinnita-
mise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

26. Kaitseseisukorra-seadus — I lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**,
pärast abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**,
pärast abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 17.25 min.

1. Päevakorra Juhataja **K. Ein-
täiendamine ja bund:** Riigikogu koos-
olek on avatud.

K. Ast (stp): Meie
ei jõua Riigikogu tööga siis loomulikult edasi,
kui meie jätame päevakorda kõik need seadus-
eelnõud, mis praegu seal leiduvad ja mis omal-
ajal vanematekogu poolt kiireks tunnustati.
Juba siis, kui vanematekogu selle küsimusega
tegeles, oli selge, et kõiki neid seaduseelnõusid,
mis tol korral esimesse järjekorda arvati, Riigi-
kogu, kui ta tahab oma töö 26. s.k.p. lõpetada,
vastu võtta ei suuda. Vahepeal oleks tarvilik
selgusele jõuda, mis siit lõplikult maha võe-
takse, ja mis siit üles jääb. Seda ei saa praegu-
ses seisukorras teha, seda võib teha Riigikogu
juhatus koos vanematekoguga. Aga et ette
näha mõne pikema seaduseelnõu päevakorrast

äravõtmise, seepärast teen praegu ettepaneku — et ülearuseid vaidlusi täna ära hoida, mis võiksid tekkida, kui näiteks jõuame juriidiliste isikute tulumaksu seaduseni — täna kõik pikad seaduseelnõud, mille arutamine võtab pikema aja ja nõuab suurt tööd, paigutada käesoleva koosoleku päevakorra lõppu. Need oleksid järgmised punktid: punkt 8 — juriidiliste isikute tulumaksu seadus, punkt 10 — haigusekindlustuse seadus, punkt 13 — väike- ja kesktööstuse kutseesituse seadus, punkt 14 — väike- ja kesktööstuse kutseesituse seaduse elluviimise seadus, punkt 15 — kaubandus-tööstuskoja seaduse §§ 10, 15 ja 18 muutmise seadus. Teen ettepaneku, kõik need punktid loetletud järjekorras paigutada päevakorra lõppu.

M. Laarman (põl): On arusaadav, et Riigikogu oma tööajaga eriti istungi lõpppäeval kokkuhoidlik peab olema ja seda kasulikult tarvitama, et oma töödega joonde saada. Aga see ettepanek, mille tegi rkl. Ast, selles suunas paistab minule vastuvõtmatu olema. Kui teie tahate kategooriatesse seada seadusi selle järgi, kas nad pikad või lühikesed, ja siis pikkuse järgi nende tähtsust hinnata, siis ei saa seda pooldada, sest mõned lühikesed seadused nõuavad Riigikogult palju enam aega vastuvõtmisel, kui teised pikemad. Peaks seadused teistigi kategooriatesse seadma ja need seaduseelnõud nimekirjast välja jätma, mis võivad tekitada pikemaid vaidlusi ja mille vastuvõtmine pikale võib venida. Rkl. Ast tähendas ühele seadusele, nimelt juriidiliste isikute tulumaksu seadusele, mis nimekirjast välja peaks jääma. Minu arvamise järgi ei võiks see seadus vastuvõtmisel suuri vaidlusi sünnitada. Täna sel rahaasjanduse komisjoni koosolekul arvati ka esiteks, et juriidiliste isikute tulumaksu seaduse maksmapanemise seadus palju aega võtab, kuid umbes pool tundi läks selle vastuvõtmiseks, ei nõutud isegi seaduse paragrahvide kaupa ettelugemist. Selles mõttes ei ole vastuvõetav rkl. Ast'i ettepanek, et seadusi peaks vastu võtma selle järgi, kas need pikad või lühikesed. Täna sel koosolekul on hulk seadusi, mis II või III lugemisel, ja meie võiksimme päevakorras selles järjekorras edasi minna. Kui vanematekogu ühes Riigikogu juhatusesega teisele otsusele jõuab, siis alles võib need seadused päevakorrast välja jätta, aga praegu on see varane. Seepärast hääletan rkl. Ast'i ettepaneku vastu.

K. Ast (stp): Kui ma ettepaneku tein, siis ei hinnanud ma sisuliselt neid seaduseelnõusid ega nende tähtsust, vaid ma läksin välja ainult Riigikogu tööhuvist. On enesest selge, et mida tähtsam üks seaduseelnõu,

mida sügavamini lõikab see riigikodanikkude ainelistesse ja muudesse vahekordadesse, seda suurema tõsiduse ja püsivusega peab Riigikogu selle kallale asuma. Ei või ju tähtsamaid seadusi, nimelt maksuseadusi, forsseeritud korras vastu võtta, ilma et Riigikogul võimalik oleks kaaluda tõsiselt üksikuid paragrahve ja neid võimalikke parandusi, mis esitatakse. Nii et olen läinud välja ainult tööhuvidest, mitte aga seaduse tähtsuse hindamisest. Lühikesi seaduseelnõusid on võimalik kiiremini vastu võtta, kuna pikki seaduseelnõusid, nagu juriidiliste isikute tulumaksu seadus, ei tohi forsseeritud korras vastu võtta. Et võimalust anda vanematekogule lõplikult kaaluda seda küsimust, ei tee ma ettepanekut pikki seaduseelnõusid sootu päevakorrast ära võtta, vaid teen ettepaneku ainult, et kõik need pikad seaduseelnõud paigutatakse viimsetena tänase koosoleku päevakorda. Ma mõtlen, et sellega ei ole ma sisuliselt nende seaduseelnõude kohta midagi öelnud, vaid olen palunud need võtta päevakorra lõppu, et oleks võimalik kaaluda, mis võiksid päevakorda jääda ja mis mitte.

V. Hasselblatt (sks): Ma ei taha rkl. Ast'i ettepaneku vastu vaielda, vaid ma tahan siin ühe palve väljendada. On ju teada, et see seadus, mis sel aastal vastu võetakse, koguni maksma pannakse eelmise aasta kohta. Ei tohi aktsiaseltsel pimedas kobades edasi töötada lasta, nad peavad ometi oma raamatud lõpetama, peavad oma peakoosolekud ära pidama... (Vahelhüüe pahe-malt poolt.)

Minu arvates oleme meie Riigikogus kohustatud kindla ja selge sõnaga ütleva, kas me soovime need seadused vastu võtta või mitte. Kui see kohustus on Riigikogul enesel olemas, siis seda enam peaks selles asjas Vabariigi Valitsus kindlale seisukohale asuma. Aga ei saa selle ettepaneku poolt ega vastu olla, enne kui valitsuse esindaja selle kohta oma seisukohta ei ole öelnud. Ma ootan, et Vabariigi Valitsus ütleks oma sõna selle kohta.

A. Anderkopp (töer): Ma tahtsin selleks sõna võtta, et toetada ettepanekut, mille rkl. Ast tegi. See ettepanek ei ole huupi tehtud, vaid koalitsiooni rühmad on endi vahel selle üle mõtteid vahetanud. Mõte seisab selles, et selge on praegu, et meie ei saa seda seadustepagasit, mis Riigikogu päevakorda kokku kuhjunud, otstarbekohaselt läbi viia. (M. Martinson, põl: Seda oleks pidanud varem tegema.) Kui kord midagi on pidatud ja tegemata jäänud, ega see õigust ei võta, seda praegu parandada. Ma usun, et opositsiooni rühmad on ka Riigi-

kogu töist huvitatud. Minu arvates ei saa meie seda päevakorda kõike vastu võtta. Loomulik, et valitsus ütleb siin ka oma seisukoha, kuid sisuliselt on meil niisuguste päevakorra-küsimuste arutamiseks üks teine asutus, s. o. vanematekogu. Kui võtame tähtsamad küsimused päevakorra ette otsa, tähendab selles mõttes tähtsamad, et need suuremad, siis on selge, et me neid päevakorra-punkte, mis trükitud päevakorra teisel küljel asuvad, s. o. lõpus, läbi arutada ei saa, vaid need jäävad kõrvale. Seepärast peab vanematekogu seda küsimust kaaluma, ja rkl. Ast'i ettepanek on sisuliselt niisugune, mille vastu võtma peab.

Päevakorda võetakse nähtava enamusega A. Sternfeldt'i (krst) ettepanekul 1. punktiks komisjonide täiendavad valimised; K. Ast'i (stp) ettepanekul paigutatakse nähtava enamusega päevakorra lõppu punktid 8, 10, 13, 14 ja 15.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Nähtava enamusega valitakse rahaasjanduse komisjoni H. Leesment'i asemele A. Sternfeldt (krst).

3. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seaduse läbivaatamise ja uue valimisseaduse väljatöötamise komisjoni aruandja A. **Anderkopp.**

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus.

I.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse (RT 16—1926) §§ 96, 97 ja 116 muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 96. Kandidaatide nimekirja piirides tunnustatakse Riigikogu liikmeks valituks kõigepealt need kandidaadid, kes on saanud vähemalt niipalju nimelisi hääli, kui suur on ühenduse jagaja (§ 94).

§ 97. On kandidaatide nimekiri saanud rohkem Riigikogu liikmete kohti, kui eelmises (96) paragrahvis ettenähtud väljaarvamine määrab, jaotatakse ülejäänud Riigikogu liikmete kohad veel mitte valituks tunnustatud kandidaatide vahel järgmiselt: nimekirjale ilma üksikut kandidaati märkimata antud häälte arvust arvatakse nimekirjas seismise järjekorras esimesele, teisele, kolmandale j.n.e.

kandidaadile temale antud nimeliste häälte arvu juurde, kui tal neid ei ole, siis tema nimel, niipalju hääli, et ühenduse jagaja täis saab. Ei tee üksikut kandidaati tähendamata antud häälte arvu ülejääk ka nimekirjas järgneva kandidaadi nimeliste häältega koos ühenduse jagajat välja, arvatakse ülejääk nimelisteks häälteks nimekirjas seismise järjekorras esimesele kandidaadile, keda veel ei ole valituks loetud ja arvatakse valituks see kandidaat, kellel sellega on kõige rohkem nimelisi hääli, kusjuures ühesuuruse häälte arvu juures annab nimekirja järjekord eesõiguse.

Nimekirjas nimeliste häälte kaudu kandidaadi ettepoole tõusmine ja valituks tunnustamine on võimalik ainult üksi siis, kui sarnane kandidaat on saanud vähemalt 500 nimelist häält. Vastasel juhul otsustab kandidaadi valiku nimekirja järjekord.

§ 116. Hääleõiguslike kodanikkude nimekirjade pidamise, nimeliste tunnistuste valmistamine (§ 67), valimisedelite ja hääletamise ning nimeliste tunnistuste saatmise (§ 68), samuti jaoskonna komisjonide ja ringkonna komiteede asjaajamise kuludeks määratakse Riigikogu juhatuse ettepanekul erisummad iga-aastases riigi eelarves Riigikogu valimisteks ja rahvahääletamiseks määratud krediitide arvel.

Hääleõiguslike kodanikkude nimekirjade pidamiseks, nimeliste tunnistuste valmistamiseks, valimis- ja hääletamisedelite ning nimeliste tunnistuste saatmiseks antakse linna-, alevi- ja vallaomavalitsustele iga hääleõigusliku kodaniku pealt tasu sellekohaste normide järgi. Tähendatud normid kinnitatakse Riigikogu juhatuse poolt iga eelarve-aasta jaoks ning avaldatakse Riigi Teatajas.

II.

Sama seaduse § 115 kaotab maksvuse.

4. Riigikogu kodukorra täiendamise seadus — II lugemisel.

Kodukorra komisjoni aruandja A. **Kerem.**

Pealkiri ja I osa sisese juhatus ning § 5¹ võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Riigikogu kodukorra täiendamise seadus.

I.

Riigikogu kodukorda (RT 33 — 1921, RT 159 — 1922 ja RT 95 — 1923) täiendatakse uue I-A osaga järgmises redaktsioonis:

I-A. Riigikogu kantsleil.

§ 5¹. Riigikogu kantsleil seisab Riigikogu esimehe valve all.

Aruandja **A. Kerem** (loeb):

„§ 5². Riigikogu kantslei üldjuhtimine kuulub Riigikogu asjadevalitsejale, kelle määrab ametisse ja vabastab sellest Riigikogu juhatus.

Riigikogu teiste ametnikkude ja teenijate ametisse määramine ja sellest vabastamine sünnib Riigikogu juhatus poolt kinnitatud Riigikogu kantslei korralduse (§ 5⁴) järgi Riigikogu juhatus ja Riigikogu asjadevalitseja poolt.“

Selguse mõttes panen ette,

käesoleva paragrahvi viimses reas sõna „ja“ asemele võtta „või“.

Seega oleks paragrahvi teine lõige järgmine: „Riigikogu teiste ametnikkude ja teenijate ametisse määramine ja sellest vabastamine sünnib Riigikogu juhatus poolt kinnitatud Riigikogu kantslei korralduse (§ 5⁴) järgi Riigikogu juhatus või Riigikogu asjadevalitseja poolt.“

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 5² ühes parandusega vastu võetud.

§§ 5³, 5⁴, II osa sissejuhatus, §§ 4, 13 ja III osa võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 5³. Riigikogu ametnikud ja teenijad on riigiteenijad, kusjuures vastavates riigiteenijate kohta käivates seadustes ettenähtud Vabariigi Valitsuse õigused kuuluvad Riigikogu juhatusle.

§ 5⁴. Riigikogu kantslei korralduse ja Riigikogu ametnikkude ülesanded Riigikogu koosolekutel kinnitab ja määrab Riigikogu juhatus.

II.

Sama seaduse §§ 4 ja 13 täiendatakse kol-

manda lõikega ja paragrahvid pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 4. Juhatus peab oma koosolekuid tarbe järgi nii Riigikogu istungjärkude ajal kui ka nende vaheajal. Koosolek on otsustusvõimeline, kui vähemalt pooled liikmed koos on, nende seas esimees või tema asetäitja abiesimees.

Kui otsuste juures hääled pooleks lähevad, siis otsustab juhataja hääle.

Juhatus sekretäri kohuseid täidab Riigikogu asjadevalitseja.

§ 13. Vanematekogu koosolekud kutsuvad kokku ja juhatab Riigikogu esimees või tema asetäitja abiesimees.

Tarbe järgi kutsuvad Riigikogu juhatus vanematekogu kokku ka Riigikogu istungjärkude vaheajal.

Vanematekogu sekretäri kohuseid täidab Riigikogu asjadevalitseja.

III.

Sama seadust täiendatakse § 58¹ järgmises redaktsioonis:

§ 58¹. Riigikogu juhatus poolt väljakuulutatavad seadused, otsused ja teadaanded kannavad Riigikogu esimehe või abiesimehe, Riigikogu sekretäri või abisekretäri ja Riigikogu asjadevalitseja allkirju.

5. Linaseemne väljaveotolli muutmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Lehtman**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Linaseemne väljaveotolli muutmise seadus. Maksivad tolli põhitariifid muudetakse järgmiselt ja pannakse maksma ajutiselt kuni 31. juulini 1929. a.

II. Väljaveotariif.

A. Väljaveoks lubatud kaubad.

Tariifi		Kauba nimetus.	Tollimäärad.	
§§	Punktid.		Alus.	Kuldfrangid.
5	2	linaseemned:		
	-a	eraldi nimetamata	1 kg. br.	0,25
	-b	külvisseemned	„ „	0,25

6. Ühingute ja nende liitude seaduse täiendamise seadus — III lugemisel. (Vaata tekst protokoll nr. 230 (31), veerg 1229—1230.)

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel.

7. Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel. (Vaata

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel.

tekst protokoll
nr. 230 (31),
veerg
1230—1231.)

8. Mustvee
alevi administ-
ratiiv-piirides
maakorralduse
seaduse maks-
mapanemise
seadus — III
lugemisel.
(Tekst III Rk.
8. istungj. pr.
pr. lisades,
vaata sisukord.)

9. Töökaitse
seaduste rik-
kumise eest ad-
ministratiiv-ka-
ristamise sea-
dus — III luge-
misel. (Vaata
tekst protokoll
nr. 230 (31), veerg
1231—1238.)

(II osa.)

Töö-hoolekandeminister **L. Johanson**: Ma teen ettepaneku, seaduse II osa vastu võtta sel kujul, nagu see komisjoni poolt esitatud oli, ja selle parandusega, mis ma II lugemisel tegin, nimelt „kaubandus-tööstusministri“ asemele võtta „töö-hoolekandeministri“.

Juhataja **K. Einbund**: Häälendamisele tuleb töö-hoolekandeministri ettepanek, võtta „kaubandus-tööstusministri“ asemele „töö-hoolekandeministri“. (Häälletatakse.) Poolt on 28 häält, vastu 19 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Häälendamisele tuleb II osa komisjoni poolt esitatud kujul ühes parandusega. (Häälletatakse.) Nähtava enamusega on II osa vastu võetud.

III osa võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **K. Einbund**: (Häälletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhäälendamisel vastu võetud.

10. Süüteod
rahva tervis-

Maakomisjoni aru-
andja **A. Schulbach**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Sekretäri kohale asub abisekretär **O. Liigand**.)

Juhataja **K. Einbund**: (Häälletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhäälendamisel vastu võetud.

Üldkomisjoni aru-
andja **J. Klesment**.

Pealkiri ja I osa §§ 1—5 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

hoiu vastu —
I lugemisel.

A. Laur: Nagu lugupidetud Riigikogu liikmed mäletavad lükati kriminaalseadustiku vastuvõtmisel Riigikogu poolt III lugemisel 9. peatükk — süüteod rahva tervishoiu vastu — tagasi. Selle tagajärjel oleks kriminaalseadustik tulnud poolikult välja kuulutada. Seda seisukorda kaalus Riigikogu juhatus ühes vanematekoguga ja Vabariigi Valitsusega ja leidis, et ei ole otstarbekohane säärast suurt seadust poolikult välja kuulutada. Ja selle kaalumise tagajärjel esitas siis Vabariigi Valitsus kriminaalseadustiku täiendamise seaduse eelnõu.

Kriminaalseadustiku komisjon kaalus seda täiendamise seaduse eelnõu ja kaalus kolmelt seisukohalt: 1) kas on otstarbekohane Riigikogu poolt alles vastuvõetud seadust juba täiendada; 2) kas on juriidiliselt võimalik seadust täiendada, mis kolmel lugemisel vastu võetud, kuid mis kodukorra §§ 55. ja 57. alusel lõplikult vastu võtmata ja 3) kaalus sisuliselt §§ 193 ja 194, nimelt neid paragrahve, mis käsitlevad abordiküsimust.

Esimese punkti suhtes asus kriminaalseadustiku komisjon seisukohale, et kriminaalseadustikku tuleks täiendada, see tähendab, et sinna tuleks tingimata paigutada ka 9. peatükk — süüteod rahva tervishoiu vastu —, sest selle peatüki väljajäämisel tuleksid Riigikogul seaduse paragrahvid ümber nummerdada, samuti tühineksid saated väljalangenud paragrahvidele. Peale selle oleks raskusi kriminaalseadustiku edaspidisel täiendamisel ja praktilisel käsitlemisel. Neil põhjustel arvas kriminaalseadustiku komisjon, et kriminaalseadustik tuleb täiendada.

Mis puutub sellesse, kas on juriidiliselt võimalik seadust täiendada, mis vastu võetud kolmel lugemisel, kuid mille lõplik häälõtamine alles olemata, siis arvas komisjon, et kodukorra § 55. põhjal seda võimalik teha ei ole. Kuid arvesse võttes seejuures vanematekoguga otsust, mis põhjendab kodukorra komisjoni otsusel ja seisab selles, et kui teatav seadus oma sisu ja ehituse poolest on sarnane mõnele teisele seadusele, mis kolmel lugemisel vastu võetud, siis võib selle seaduse paigutada redaktsiooni korras sellesse teise seaduse integraallosana, muutis kriminaalseadustiku komisjon seaduse pealkirja, nimelt võttis selleks: Süüteod rahva tervishoiu vastu. Nii et üks on kriminaalseadustik ja teine on süüteod rahva tervishoiu vastu, ja need mõlemad on oma sisu ja ehituse poolest sarnased, nii et neid on võimalik redaktsiooni korras Riigikogu otsuse järgi ühte liita.

Kolmandaks kaalus komisjon §§ 193 ja 194, ja esitab nad Riigikogule vastuvõtmi-seks kahes variandis. Esimene on sel kujul, nagu Vabariigi Valitsuse poolt esitati, ja teine sel kujul, nagu III lugemisel vastu võeti. Paragrahvid ise on nummerdatud ümber, § 193 — esimeseks ja § 194 — teiseks, ja teised paragrahvid — §§ 195—220 — järgnevad siis loomulikus järjekorras, see on §§ 3—28.

Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Minu arvates käesolev seaduseelnõu ei võiks täna arutamisele tulla järgmistel põhjustel. Ei ole täidetud kodukorra § 42. teise lõike nõudmist, nimelt ei ole Riigikogu juhatus poolt Riigikogu liikmeile saadetud ärakirja Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõust. Teine lõige kõneleb, et ärakirja esitatud seaduseelnõust või esitusest saadab Riigikogu juhatus Riigikogu liikmeile ja Vabariigi Valitsusele, kui eelnõu või esitis Riigikogu otsuseta juhatus poolt komisjoni antakse. Nii on ka käesoleval korral sündinud. Riigikogu juhatus on eelnõu andnud kriminaalseadustiku komisjoni, kuid Riigikogu liikmeile ei ole valitsuse eelnõu kätte saadetud. See iseenesest, kuigi on kodukorra rikkumine, ei oleks võibolla niivõrt tähtis, kui siin teise kodukorra rikkumise-ga tegemist ei oleks. Nimelt ei ole kriminaalseadustiku komisjoni ettepanekust toodud §§ 3.—28. tekst. See on välja jäetud ja näidatakse kriminaalseadustiku komisjoni ettepanekule 28. jaanuarist 1928, mis Riigikogule teise eelnõu puhul tehtud. Sellepärast arvan, et ei saa tunnustada, et oleks täidetud kodukorra § 43. nõudmine, mis ütleb, et iga seaduseelnõu ühes seletuskirjaga ja esitis peab hiljemalt päeval enne koosolekut Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse liikmetele kätte antud olema. Riigikogu liikmed seda eelnõu teksti kätte saanud ei ole. Seepärast praegu käesolevat seaduseelnõu arutada ei saa, kuna kodukorra nõudmine täidetud ei ole.

Kohtuminister **T. Kalbus** (fakt. märk.): Mis puutub sellesse eelnõusse, mille esitas Vabariigi Valitsus, siis pean faktilise märkusena õiendama, et Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule selle seaduse 9. peatüki just samas redaktsioonis ja väljalõikena samast raamatust, mis igale Riigikogu liikmele kätte antud. Mingisugust muudatust tehtud ei ole, ja kõik Riigikogu liikmed on sama raamatu kätte saanud, nii et minu arusaamise järgi ei ole õige, et Riigikogu liikmed ei tea

sellest midagi, et neil ei ole aimugi, missugune seadus olnud. (J. Hünerson, põl: Paragrahvid on mitu korda läbi hääletatud ka juba.) Mitu korda läbi hääletatud, see on õige, ühesõnaga — igal Riigikogu liikmel on sama raamat ja tekst, mille Vabariigi Valitsus esitas.

A. Jõeäär (stp): Seda teksti ei ole Vabariigi Valitsus esitanud, vaid see on Riigikogu komisjoni ettepanek teise seaduseelnõu puhul. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Ma arvan, et endine siseminister peaks seadusi austama. Kui Riigikogu peaks praegu seaduse vastu võtma säärasel teel, nagu praegu tahetakse teha, ilma et oleks kodukorra nõudmine täidetud, võiks kohtus tekkida küsimus, kas see on maksev... (K. Päts, põl: Kui Riigikogu selle vastu võtab, siis on ta ise õelnud, et see korras on.) Riigikogu võib vastu võtta seadusi, mis põhi-seadusega vastolus. Kohus kaalub järele, kas asi korras või ei ole. Et igasuguseid arusaamatusi ära hoida, tuleb neid nõudmisi, mis kodukord üles seab, täita, et pärast ei tekiks vaidlusi.

Juhataja **K. Einbund**: Ma pean Riigikogu liikmetele teatama järgmist: Motiivid, mis esitatud rkl. Jõeääre poolt, peaks Riigikogu koosoleku juhataja kõrvaldama seaduse arutamisel. Ma pean aga teatama, et koosoleku juhataja ei leia põhjust selle seaduse arutamisel kõrvaldamiseks.

Aruandja **A. Laur** (lõpusõna): Esitatud seaduseelnõus on öeldud: „§§ 3—28 esitab kriminaalseadustiku komisjon sel kujul, nagu nad Riigikogule esitatud kriminaalseadustiku komisjoni poolt Kriminaalseadustikus — kriminaalseadustiku komisjoni ettepanek 28. I 1928.“ Nii et siin on see märgitud. See oleks juuksekarva lõhkiajamine, kui nõuaksime, et sama redaktsioon muudatusteta oleks saanud Riigikogu liikmeile teist korda esitatud. Sellepärast ei leia ma mingisugust alust selle seaduseelnõu päevakorrast kõrvaldamiseks.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Jõeäärelt on ettepanek,

katkestada seaduseelnõu — süüteod rahva tervishoiu vastu — arutamine.

(Hä äletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hä äletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

11. Kinnistus- üksuste tükel- damise ja liitmise sea- dus — I lugemisel.

Maakomisjoni aru-
andja **A. Schulbach:**
Vene ajast maksavad meil
seadused, mis takistavad
talumaade tükeldamist.
Neil seadustel ei ole en-
disel kujul enam otstar-

vet, sest elu on näidanud, et väikemaapidamised ei ole vähem elujõulised kui suurmaapidamised, ja sellepärast on Vabariigi Valitsus esitanud seaduseelnõu, mis takistused kaotab alevikkude ja raudteejaamade piirkondades täiel määral, teistes kohtades teatud alam-määra maksma jättes. Selle seaduseelnõu on maakomisjon ja ühtlasi üldkomisjon läbi vaadanud. Üldkomisjonil on üksikasjades lahk-arvamisi maakomisjoniga, nende juures saab peatuda II lugemisel. I lugemisel ma neid käsitlema ei hakka ja teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Üldkomisjoni kaasarandja **A. Jõe-
äär:** Üldkomisjon teeb selle seaduseelnõu II lugemisel kaks parandust; nimelt välja jätta sellest paragrahv, mis kõneleb riigi tagasiostuõigusest, mis seaduse mõttega otsekohe seotud ei ole, ja teiseks teeb ettepaneku, välja jätta eelnõust kitsendus, mis kindlaks määrab, et ei tohi talumaast eraldada tükke, mis vähemad kui 10, variant 15, hektaari. Üldkomisjon leiab, et säärane kitsendus põhjendatud ei ole, kuid üldiselt on eelnõu siiski tarvilik ja vastuvõetav, ja sellepärast teen üldkomisjoni nimel ettepaneku,

eelnõu I lugemisel vastu võtta selle eeldusega, et need parandused II luge-misel tehakse.

O. Pukk (põl): Niisugusel kujul, nagu maakomisjon selle seaduseelnõu esitanud, on see kahtlemata vastuvõtmatu. Ainult eeldades, et II lugemisel vastavad parandused läbi lähevad, võiks selle vastu võtta, silmas pi-dades veel seda, et praegumaksivad kitsen-dused ja takistused õige suuri raskusi teevad ja need kõrvaldada tulevad. Üldkomisjonis oli käesolev eelnõu arutamisel ja tehti selles olulisi parandusi. Kõigepealt peab tähelepanu juhtima sellele, et see seaduseelnõu sisuliselt midagi muud ei ole, kui talurahvaseaduste üksikute paragrahvide muutmise seadus. Maa-komisjoni eelnõuga on aga kõik süsteemid segi paisatud.

Tsiviilvahetkordade lahendamine läheks ad-ministratiiv-kohtutele, ja mitte ainult admi-nistratiiv-kohtutele, vaid üksikutele ametnik-kuudele. Ei tahaks öelda halba meie amet-nikkude kohta, kuid niisugusel kujul, nagu see seaduseelnõu maksma tahetakse panna

maakomisjoni poolt esitatud redaktsioonis, ahvatleb see inimesi niioelda „seasingi süs-teemi“ tarvitama, missugune võimalus kahtlemata juba seaduse maksmapanemise juures algusest peaks kõrvaldatama. Ei ole põhjendatud see, et kui teatud kinnis-tuseüksuse omanik tahab oma maaomandusest teatud üksusi eraldada, siis tema sel puhul peab pöörama nagu eestkostja poole, maa-komisjoni alalise liikme poole, ja sellelt kü-sima, kas tal õigus on käsitöölisele või põllu-töölisele paar vakamaad maad müüa. Edasi ei ole põhjendatud see seisukoht, et selle tagajärjel tekib uus lapimaade süsteem, ja et maaomanikud hakkavad uisapäisa oma maid väikesteks tükideks tükeldama. Säärast nähtust ei ole olnud, ja oleme seni kuulnud hoopis vastupidist pahemalt tiivalt, et liiga suured kinnistuseüksused tekivad kokkuostu teel. Ei ole kuskil, välja arvatud Petserimaa, niisugust nähtust, et talupidaja nii arusaamatu oleks, et ta oma käes oleva kinnistuse-üksuse väikesteks tükideks tükeldaks.

Küllaliselt on kitsendatud nõndani-metatud emakohtade alalhoid, kui meie nende ülemmäära 10—15 hektaari suuruseks mää-rame. Kuid millegagi ei ole põhjendatud, et eraldatava maatüki suuruse kohta tuleks eri-line norm maksma panna.

Maakomisjoni ettepaneku võiks vastu võtta ainult sel eeldusel, kui II lugemisel vastu võetakse vastavad parandused. Niisugusel ku-jul aga, nagu seaduseelnõu praegu esitatud, on see täiesti vastuvõtmatu.

V. Grigorjev (vn): Господа народ-ные представители! Настоящий законо-проект имеет громадное жизненное зна-чение для малоземельных хозяйств, а та-ковых, например, в Печерском уезде бо-лее половины. Этот законопроект огра-ничивает владельца земли делить или продавать свою землю частями по своему усмотрению, если земельный участок менее 30 гектаров, т. е. так, чтобы в каждом участке было не менее 15 гектаров.

Понятно, что при таком положении разделы земли в крестьянских хозяйствах совершенно прекратятся, ибо у нас, на окраинах, таких больших участков почти нет. Этого, господа депутаты, совершенно нельзя допустить.

Если нельзя совершенно отменить этот закон для окраин — Печерской, Прина-ровья и Причудья —, то во всяком случае нужно уменьшить норму на половину меньше, т. е. дать право делить свою землю до 7½ гектаров. Такой участок

при нашем малоземельи является средним хозяйством.

В противном случае может создаться невозможное положение. По семейным условиям необходимо разделиться, а закон не позволяет. Отхожего заработка и кустарного промысла у нас пока, к сожалению, нет, а потому приходится только и жить землею.

При втором чтении русская фракция внесет соответствующую поправку.

K. Päts (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! See seadus, mille meie Riigikogu viimastel päevadel, nagu kõiki teisi seadusi, ruttu tahame läbi viia, on ometi üks neist seadustest, millel meie põllumajanduse kohta suur tähtsus ja mida, võib öelda, meie põllumajandus aastakümned oodanud. Küsimus talumaa jaotamise kohta on meil juba kogu aja terav olnud, ja kui see nüüd ükskord lahendamisele jõudnud, siis peaks selle seaduse ometi nii tegema, et meil jälle mõne aja pärast ei tuleks selle muutmise seadusi kiires korras ette võtta.

Meil on siin tegemist kahe komisjoni ettepanekutega. Õigusepärast on komisjonid teineteise vahel neid seadusi vahetanud ja täiendanud, ja lõpuks on nii tulnud, et kelle kätte viimaks see seadus tulnud, on maakomisjon, see on oma sõna öelnud ja arvanud, et kes viimne on, sellel on õigus. Ja nii oleme ühe seaduse ees, mis mitmetpidi seda küsimust, mida lahendada tahetakse, ei lahenda, vaid veel rohkem kinni mässib. Võtame § 1., siin on öeldud, et võib tükeldada üksusi, mis variandis 15 või 10 ha suured. Meie teame, et praegu meie põhjapoolses neljas maakonnas, kus endine Eestimaa talurahva seadus maksis, võis vähemaid maatükke talukohtadena eraldada. Nii et seal on taludes 3 tiinu põllumaad ja vastav osa heina- ja karjamaad, nii et 15 tiinu igakord ei olnud. Nii näeme, et selle asemel, et tahetaks nüüd senist tükeldamise seadust lahendada, tuuakse üks uus seadus, mis olukorra veel raskemaks teeb kui senine oli. Vist peaksid ikka neil seadustel, mis meie tahame läbi viia, teatud juhtnöörid olema. Nende järgi tuleb seadus kokku seada. Nüüd on üks komisjon asunud sellele seisukohale, see on üldkomisjon, et maatüki võib tükeldada siis, kui see alammäärast üle ei käi, alammääraks on võetud 15 tiinu. Sellest võib järeldada, et talu suurus peab kõige vähemalt 30 tiinu olema. Kui talu 25-tiinuline, siis ei saa kaht 15-tiinulist tükki eraldada. Maakomisjoni ettepanek näeb ette mõnesugused erandid, mis kindlaks tehakse eriseaduste alusel. Tähendab, et maakomisjon on tahtnud

talitada nii, kui venelane ütleb — na avossj — ehk läheb läbi.

Ma ei tahaks I lugemisel selle seaduse juures pikemalt peatuda, kuid tooksin siiski mõned õied ette. Vaatame näiteks § 2. Seal on öeldud: „Maakorralduse komisjoni alalisel liikmel on õigus lubada kinnistusüksustest eraldada ka väikesemaid maatükke (eluasemekohti) juhul, kui eluasemekohta pidajal äraelamine koha peal võimalik näib olema, kas põllutöölisena või käsitöölisena.“ Kes ütleb, kas ainult põllu- või käsitöölisele on tarvis maad? Võtame kätte ühe väikese raamatu, milles kirjeldatakse meie paremaid talusid, sealt leiame, et ühetiinulise maa pidaja enese ilusti ära elatada võib. Seal on isegi pilt, millest näete, et see maapidaja on täiesti elurõõmus inimene. Ta ei ole sulane ega käsitöölise, vaid täiesti iseseisev maapidaja. Kui niisuguse ühetiinulise maa pidaja läheb nüüd ametniku juurde, kes roheline laua taga istub, ja avaldab soovi, et tahab niiviisi ameerikalikult hakata maad pidama, ja kui ametnik aga arvab: kus te olete näinud, et niiviisi maad peetakse, teate, et seaduse järgi peab vähemalt 15 tiinu talus olema, siis, kui niisugune asi ministeeriumi ametniku otsustada jäetakse, võivad sealt väga mitmesugused otsused tulla. Ühe maasoovija nagu meeldib, ja sellele lubatakse ühetiinulisele maa-alale asuda, teise nagu aga ei meeldi, ja sellele ütleb ametnik, et teie nägugi pole niisugune, mis näitab, et te võiksite ühetiinulisel maalapil ära elada. Niisuguseid otsuseid ei saa aga näo järgi teha. Samuti võib olla inimesi, kes väikesele maalapile tahaksid mõnesugused ettevõtted asutada. Maaomanik oleks nõus selleks tüki maad müüma, kuid seadus ei luba. Selle kohta võib öelda, et see on juba väiketööstus, peab endale patendi lunastama, ja maad anda ei saa. Niisuguseid kasuistlikke seadusi ei saa teha.

Võtame järgmise paragrahvi, s.o. § 5, seal on öeldud, et ei saa liita ühte maatükke, kui nende pindala tõuseb üle 50 ha. Nii et kui maa suurus on 50 tiinu, siis ei lubata sinna juurde midagi enam liita. Mispärast 50 tiinu, aga mitte 75 või 25 tiinu? Meil on siin ikka aluseks võetud 15 tiinu, nüüd on ühekorraga maksimaalaluseks võetud aga 50 tiinu, milleks see? Meie ei anna ju selleks seadusi, et inimestele takistusi teha, vaid majanduslikkudel põhimõtetel. Meie ei või asja nõnda võtta, et ühele meeldib 50, teisele 75 tiinu, ühele meeldivad käsitöölised, teisele põllutöölised j.n.e. Kui vaadata edasi, siis öeldakse seaduses, et kinnistuseüksuste tükeldamisel tuleb iga eraldi maatüki juurde tee rajada. Mis tähendab „tuleb“? Ei saa nii öelda, et tuleb, kust

tuleb ja mis tuleb, vaid asutus peab selle kindlasti ära ütleva. Meil on niisuguseid seadusi küllalt välja antud, kus öeldud, et tuleb või läheb, kes see aga on ja kust kohast tuleb, see jääb tumedaks, ja seepärast tähendan, peab kord ometi selgus tulema. (Vahelhüüe keskelt: Maakorralduse seaduses.) Maakorralduse seaduses ei ole midagi öeldud, vaid siin peab kord olema. Võtame veel meil nii väga armastatud riigi tagavaramaade juurdeostmise. On öeldud, et kui keegi tahab maatükikese müüa, siis peab riigilt tingimata ostueesõigus olema. Nüüd, mu härrad, kas olete mõelnud sellele, või ette kujutanud, missuguseid tagajärgi see sünnitab? Kujutage endale ette, et kui üle riigi hakatakse maid müüma, siis ei ole kedagi, kes otsustaja on. Peab arvama, et riigi keskasutus. Vaadake, mu härrad, kui vähegi ette kujutate, missuguseid koormaid selle seaduse väikese punktiga peale pannakse, siis peaksite selle vastu seisma nõnda, et niisuguseid punkte sisse ei satuks. Kõigepealt peab looma korra ja ära tähendama, kust valitsus selle hinna võtab. See on muidugi võimalik ja kindel siis, kui ostja ja müüja kokku lepivad. Kuid kui asi on nii kaugel, et kõik margirahad j.n.e. on makstud, antakse valitsusele teada, et nüüd on maa müüa, hind on niisugune, kas tahad osta. Kui valitsus ostab, siis kaotab ostja kõik need maksud, mis ta maksnud, siis... (K. Tonkman, põl: Mitte ainult maksud, vaid kõik kulud.) Kõik kulud, notari kulud j.n.e. on tal asjata tehtud. Seda seepärast, et maahind ei ole kindel. Kujutage ette, kui üle terve riigi hakkab maatükkide ühelt teisele minek, siis peaks selleks terve ministerium olema, selle tarvis, et teada esiteks, kus see on, missugune see on, sest ega maatükki ei saa kotis osta. Sellega pannakse valitsuseasutustele hirmus suur koorem. Teiselt poolt pannakse ostjad riisiko alla, sest nende kulused neile ei maksta, ja kolmandalt poolt, — mis nende üksikute maaostmistega tahetakse kätte saada, kui riigil on maatagavara veel küllalt, mille võiks inimestele anda ja üles harida. Aga ilusa põhimõtte pärast on see seadusse pandud, ja vististi arvatakse, et see tarvilik on. Mina arvan, et kui vaatame elu nõudmisi selle punkti juures, siis seda kaitsta ei saa.

Siis öeldakse, et käesoleva seaduse alla ei käi riigimaad. Siin on nimetatud kinnistuseüksused, mis asuvad linnade ja alevite administratiiv-piirides, siseministeriumi poolt kindlaks määratud alevikkude ja suuremate raudteejaamade ehitusepiirkondades, suvitusekohtades ja kalapüügiraioonides. Ma ei tea, kas tahetakse sellega seda öelda, et neid maid üldse ei tükeldata? (Aruandja A. Schul-

bach'i vahelhüüe.) Vahelhüüdjad tõendavad, et tahetakse nende tükeldamist lubada. Aga kus siis, minu härrad, on öeldud, et kõik need kitsendused, mis seni maksvad, muudetakse? § 8-das on öeldud, et käesoleva seaduse maksmahakkamisega kaotavad maksvuse Eesti-maa talurahva seaduse §§ 58, 59 ja 208, Liivimaa talurahva seaduse §§ 114, 221 ja 223, Saaremaa talurahva maakorralduse määruse §§ 21, 22 ja 37 ja Riigimaade põliseks tarvita-miseks ja omanduseks andmise seaduse § 5. Mulle paistis esmakordsel lugemisel, et need maad tahetakse selle seaduse alt välja jätta, kuid nüüd, kui öeldakse, et nende kohta on vabadus, siis ei ole selle kohta mul midagi öelda, kuigi seaduse redaktsioon peaks palju selgem olema. Küll peaksime mõtteid vahetama, mis tähendab „kalapüügiraioon“. Kuival maal kalu ei püüta, nõnda peaks kalapüügiraiooni arvama veed. See on väga algupärane juriidiline mõiste, et kalapüügiraioon on kuival maal.

Peab ütleva, et see seadus on väga tarvilik, selle vastu ei saa keegi vaielda, aga praegusel kujul tuleb see pidada puudulikuks, ja meie teeksimine küll oma rahvale parema teene, kui meie selle seaduseelnõu säärasel kujul jätkasime vastu võtmata, sest viimastel päevadel, kus riigi eelarve ja terve hulk teisi seaduseelnõusid ootavad vastuvõtmist, võiksim meie samasuguse resultaadi kätte saada, nagu näiteks ühes seaduses, nimelt popsiseaduses, kus oli kaks tähtpäeva. Säärasel kiirel arutamisel võib nii mõnigi asi läbi lipsata, mis pärast selle seaduse väärtust alandaks. Mina arvan, seda seaduseelnõu ei maksaks I lugemisel vastu võtta, vaid see seaduseelnõu tuleks Vabariigi Valitsusel uuesti läbi töötada. Viimastel tuleks mõlema komisjonide töist võtta seda, mis leitakse tööpoolset meie oludele vastav olema teatava põhimõtte kohaselt, ja põhimõtte peaks see olema, et maatükke võiks tükeldada, kui need maatükid ise alla teatava minimaal suuruse ei lähe, ja kõik need tükeldamisega ühenduses olevad otsused — kas eluasemekoha pidajal äraelamine kohal võimalik põllutöölisena või käsitöölisena, tuleksid sellest seadusest kõrvale jätta. Meie ei saa üldkoosolekul seda tööd rahulikult järelemõtlemisega teha, ja kui meie seda teha ei saa, siis arvan, et meile, lahkuvale Riigikogule, keegi ei hakka etteheiteid tegema, et ta on suure seaduseelnõu jätnud vastu võtmata, mis tarvilik, kuid mille kohta ta kindlustust ei saanud anda, et see positiivne oleks. Arvan, meie võiksim küll selle seaduseelnõu jätta tulevasele Riigikogule, ja sellepärast ei pruugiks seda seaduseelnõu ka I lugemisel vastu võtta.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Varem ütles sõna, ja vist

praegugi kõlab nii, et keegi ei tohi end vabandada seaduse mitteteadmiselega. Ma pean ütleva, et meie seaduseandluse rohkuse tagajärjel vist varem või hiljem küll peame sellest nõudmisest loobuma ja lubama kodanikkudele, et nad vabandaksid end seaduse mitteteadmiselega.

Mis puutub käesolevasse seaduseelnõusse, siis on see küsimus sellega ühenduses, sest iga paragrahvi juures on lihtsalt väga palju kõrvaluksi, millest võib läbi käia. Kui ei tohi 20 ha maakohast eraldada 5 ha, et need maha müüa, siis tehakse 99 aastaks rendileping, ja majanduslikud tagajärjed on samasugused, mis seadus tahab keelata. Seepärast tehakse § 1. järeldused, et majanduslikku hädaohtu, mis selle seaduse mitteteadmise puhul tekib, sama seaduseandluse diktatuuriga ära hoida ei saa. Siin teeme raskused veel suuremaks.

Edasi tahaksin § 1. toodud normide kohta seletada, et on täiesti selge, et meie ei saa kõigi maakondade kohta ühesuguseid norme üles seada. Näiteks majanduslikud ja sotsiaalsed olud Petserimaal on hoopis teistsugused kui Viljandimaal. Kui tahame sundreguleerimise vastu võtta, siis peame ometi vahe tegema niisuguste majanduslikkude mitmekesisuste vahel, nagu on Petserimaal, võrreldes Viljandimaaga.

Mis puutub loaküsimusse, siis iseenesest ametliku loa küsimus on mujal välismaa sarnastes seadustes ette nähtud. Mulle paistab, et maakorralduse komisjon oma iseloomu poolest ei ole arvatud jäädavaks instituudiks, vaid on ainult maakorralduse läbiviimiseks loodud.

Nagu tähendatud, ei ole seletuskirjas ühtki sõna leida selle kohta, mispärast kokkuliitmist üle 50 ha ei ole lubatud. Mispärast on 50 ha, aga mitte 51 ha? Kuidas, mu härrad, lubate ja sallite teie, et praegusel ajal on mõned talukohad olemas, millel 60—65 tiinu maad, ja isegi üle 100 tiinu. (K. P ä t s, põl: Meil on landstellesid, mis 4000 tiinu suured.) Ma tean, aga ma olen tagasihoidlik. Ma ütlen sellepärast 65, aga kui ma ütlen 4000, siis mind ei usaldata. (A. V o m m, stp: Ka neid tuleb vähendada!)

Ma ei tahaks selle seaduse kõiki puudusi ette tuua, kuid ühe küsimuse tahaksin küll aruandjale ette panna. Võibolla härra aruandja seletab, kuidas sellest aru saada, kui on öeldud, et riigil on ostueesõigus kinnistuseüksuse parandamise korral kahe kuu jooksul. Kuid missugusest päevast arvates? Kas surmapäevast, testamendi avaldamise või testamendi kinnitamise päevast? — Ja pärijad värisuvad kodus; neil on see kurbloomus olemas, et neil isa või onu suri, ja teine kurbloomus on see, et nad kaks kuud värisema peavad ja ei

tea, missugusest päevast nad peavad valitsema hakkama. See on nagu Damoklesi mõök. Minu arvates ei ole see lubatav. Siin võidakse seletada, et ostueesõiguse teostamine on võrdlemisi lihtne, kui ostuhind on teada, aga missugune hind on olemas? Niisugune „sakonnaja otsenka“ on teinekord konfiskatsioon, kui selle „sakonnaja otsenka“ alused on vananenud. Missuguse hinnaga riik teostab ostueesõigust parandamise korral, seda ei tohi ometi tumedaks jätta. Näiteks see põhimõte, alaealiste kaitse, kes kaitseb siis nende huve, beneficium inventari, sel korral, kui riigil ostueesõigus on, kuidas siis tuleb maid hinnata? Need küsimused on kõik lahtiseks jäänud.

Kõige huvitavam on sellest seaduseelnõust § 7. Riik on palju maauksusi rüütlimõisamaast välja jaganud kaugelt väiksemaid kui 15 ha, kui ma ei eksi, vist tuhandete kaupa. Seda, mis eramajanduses keelatakse, teeb riik suure hooga ja ei mõtlegi sellele, et ta halvasti teinud, vaid ümberpöörduvalt. Sedasama saab ka vist härra põllutööminister siin täna tõendada. Kui kellelgi eraisikul on samasugused normaalkalduvused majanduslikul alal, kui meie põllutööministeeriumil, siis temale seda keelatakse. Ühesõnaga — ei saa aru, miks kodanikule oma maa suhtes väiksemad õigused antakse, kui riigile riigimaade suhtes? Miks eelistab riik, et kodanik on rumal ja kuulub eestkostmise alla, ja riigiametnikud, nemad on ainukesed targad mehed. Just tihti on asjalugu teistsugune, sest harjumused, mis perekonnaisast pojale edasi kanduvad, on teinekord palju rohkem väärt, kui suured teaduslikud tööd, mis võibolla põllutööministeerium oma majandusepoliitika aluseks võtnud. Arvan, et on maakomisjoni soov, täna see seaduseelnõu Riigikogus vastu võtta, ja kui Riigikogu selle täna peaks vastu võtma, siis on see III Riigikogu soov. Päril selge, et IV Riigikogu asub teisele seisukohale, sest 15—16 ha või isegi 50 ha suurused kohad on maitseasi. Meil ei ole põhjust arvata, et IV Riigikogul, võibolla ka V Riigikogul, samasugune maitse on, kui praegu III Riigikogul. Kui meie aga maitse järgi seaduse vastu võtame, siis majanduseküsimused selle all kannatavad märksa.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud rahvasaadikud! Rühm, kuhu mul au kuuluda, pooldab elnõu sel kujul, nagu see oli üldkomisjoni poolt vastu võetud, ja ma pean tähendama, et üldkomisjonis kõik rühmad erandita olid nende paranduste vastuvõtmise poolt, mis üldkomisjon seadusse võttis, nii et ühtki häält ühegi rühma esindaja poolt vastu ei antud. Suurim puudus, millele härra Päts tähele-

panu juhtis, on maakomisjoni poolt sisse võetud paragrahv, mis kõneleb väljaostuõigusest. (K. Päts, põl: See on meile vastuvõtmatu.) Aga meie võime seaduse II lugemisel vastu võtta sel kujul, nagu see üldkomisjoni poolt esitatud. Siin ei ole erilisi pikki vaidlusi vaja, vaid on kaks võimalust: kas ühineda maakomisjoni seisukohaga või üldkomisjoni seisukohaga. Mõlemad on komisjonides läbi kaalutud ja läbi vaieldud. Mina arvan, et üldkomisjoni seisukoht peaks olema selge ja kõigile vastu võetav, sest ei ole ühtki vaidlust selle vastu ette toodud, välja arvatud arvamine, mille härra Päts avaldas, nimelt kalapüügiraiooni selgusetu mõiste. Raioonid määrab Vabariigi Valitsus, ja mina arvan, et ta teab, kuhu määrab. Tulevasel valitsusel peaks niipalju raioonimõiste selge olema, et ta seda merde ei määra, vaid maale. Üldkomisjoni eitav seisukoht selle paragrahvi kohta, mis kõneleb riigi väljaostuõigusest, on selge. § 6. ei ole lähem kord ette nähtud, kuidas riik ostueesõigust teostab. Ostu-müügi korral on selleks veel kuidagi võimalik teisi seadusi kohaldada, kuid seal on ette nähtud riigi väljaostuõigus ka pärimise korral. Meie peaksime hulga paragrahve ja peatükke juurde lisama, mis määraksid, kuidas riik seda oma õigust säärasel korral teostab. Seda ei ole käesolevas seaduses tehtud. Kui tahetakse riigi ostueesõigus maksma panna, siis võib asunduse-seaduses seda teha. Seal töötatakse siis ka üksikasjalikult kord välja, kuidas riik oma ostueesõigust võib teostada. Nende seisukohtadega ühinesid üldkomisjonis kõik rühmad, nende juurde on jäänud praegu kaks suuremat rühma — põllumeeste kogud ja sotsialistid. Mina arvan, et kahepeale võime selle seaduse läbi viia sel kujul, nagu üldkomisjoniski. (J. Sikkar, as: Kas nad aga klapivad?) Miks mitte, see on lihtne kokkuarvamine, arvame hääled kokku.

Kui meie rühma liikmed maakomisjonis teisi seisukohti avaldasid kui praegu, siis olid need isiklikud seisukohad, aga mitte rühma seisukohad. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Meie rühma seisukoht on selles küsimuses kindel ja selge. Kuid ma arvan, et mitte ainult mõlemad tiivad, vaid samuti ka keskrühmad peaksid arvamisele tulema, et käesolevasse seadusse kitsendusi, mis takistaksid väikesemate maatükkide eraldamist kui 10—15 hektaari, mis maakomisjon soovitanud, sisse võtta ei ole vaja.

Pean tähendama aga, et selle seaduse järele on tungiv vajadus. Võin veel niipalju juurde lisada, et kuigi kitsendused sisse võtta, mis maakomisjon soovitanud, siis niikaua, kui neil sanktsioon puudub, ei takista seaduses

leiduv keeld maade tegelikku tükeldamist; siis peaks võtma Saksamaa eeskujul ka õige rängad karistusenormid seadusse. (Aruandja A. Schulbach'i vahelhüüe.) Ka see puudus on seadusel, ainuke vahe seisab selles, et peakohad on kinnistatud kinnistuseraamatus. (Aruandja A. Schulbach'i vahelhüüe.) Kuigi väiksemat — alla 10—15 ha — maatükki ei saaks eraldada iseseisvaks kinnistuseüksuseks, miski asi ei takista aga sama maatükki kas põliseks, 99 aastaks või lühemaks ajaks rendile anda. (Aruandja A. Schulbach: Misjaoks siis seda seadust vaja?) Ma pean ütleva, et härra Schulbach'i märkusest on päris õige see, et § 2. juures puudub üldse sanktsioon, nii et karistada ei saa ka siis, kui talu tegelikult tükeldatakse täielikult. Kuid vähemalt kinnistuseraamatutes jääb alles iseseisev üksus. Kui elu seda nõuab, siis ei saa ühegi seadusega takistada kohtade tükeldamist. Seni ajani oli popsikohtade loomine seadustega keelatud, kuid elu sünnitas siiski 10.000 popsikohta, ja tekkis vajadus neile õiguslik alus luua ning eriseadusega olukord lahendada. Riigikogu peaks selle eest hoolitsema, et vahekorrad oleksid edaspidi juriidiliselt selged, ning et ei loodaks olukord, kus tulevikus jällegi vaja uut popsiseadust andma hakata.

Aruandja A. Schulbach: Et mõningaid arusaamatusi ära hoida pean tarvilikuks enne lõpusõna mõnda asja õiendada. Kõigepealt pean tähendama, et vastavad paragrahvid — §§ 1 ja 2 — ei ole välja kujunenud mingisugustest komisjonide-vahelistest vaidlustest, vaid need on Vabariigi Valitsuse ettepanekud.

Mis puutub eriti küsimusse, kummal komisjonil on õigus, kas maakomisjonil või üldkomisjonil, selles küsimuses, kas peaks kindlustatud olema ainult talusüdame suurus, kas ainult talusüda peab olema elujõuline, s. o. 15 ha suurune, nagu selle on tarvilikuks pidanud Vabariigi Valitsus ja mõlemad komisjonid, või peavad elujõulised olema ka ärälõiked, siis maakomisjon oli arvamisel, et elujõulised peavad olema ka ärälõiked. (K. Päts, põl: Aga mis on elujõuline?) Meie oleme tihti näinud seda, et maakohad tükeldatakse liiga väikesteks tükkideks, ja need ei suuda ära elada, ning siis hakatakse riigivalitsuselt nõudma juurdelõikeid riiklikust maatagavarast. Ühelt poolt oleme oma maareformi teostamisel seisukohale asunud, et väga väikeseid talusid tahame elujõulisteks teha, kuid teiselt poolt tahame anda võimaluse talusid liiga väikesteks tükeldada.

Mina saaksin veel aru, kui me seadusega tahaksime maksma panna täieliku vabaduse

tükeldamisel, — säärasel korral peaksime vastu võtma ainult lõpp-paragrahvi. Aga ometi on Vabariigi Valitsus kui ka mõlemad komisjonid olnud arvamisel, et talude pulbrikstege mine ei ole soovitav, et siin peab mingisugune takistus olema. Kui aga arvatakse, et on võimalik kitsendusi maksta panna talusüdamete kohta, siis on võimalik samasuguseid kitsendusi läbi viia ka äraloigete suhtes.

Edasi, mis puutub normi, mis võetud ülemääraks talumaade kokkuliitmisel — 50 ha talu kohta —, siis ei ole ka siin maakomisjon mingisugust uut normi võtnud, vaid see norm on juba varem asundusetalude kohta läbi viidud. Sama norm on ka käesolevas seaduses vastu võetud.

Mis puutub lugupeetud rkl. Hasselblatt'i küsimisse, kuidas on lugu ostueesõiguse tarvitamisega, näiteks talu päranduseks mineku korral, siis on vastav paragrahv vastu võetud samasugusel kujul nagu Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduses. Viimane eelnõu on just üldkomisjoni poolt läbi töötatud. Ma ei tea küll, kas härra Hasselblatt seal oma eriarvamise juurde jäi, kuid seal on ometi kõik juriidiline külg läi kaalutud, ja üldkomisjon leidis siis, et võimalik on asundusemaade kohta neid ülemääraku maksta panna. (K. Päts, põl: Kas see on see 50 tiinu?) Jah, 50 tiinu! Ostueesõigus on asundusetalude kohta ette nähtud nii müümise kui ka pärandamise korral Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduses. (K. Päts, põl: See õigus paneb veel mõne mehe nutma!) Võibolla, et see paneb mõne mehe nutma, aga riiklikust seisukohast ei saa meie vaadata sellele, kas see mõne mehe nutma paneb, vaid peame riiklikud asundamise huvid esirinda seadma. Linnades on ostueesõigus obrokimaade suhtes läbi viidud ja peaks olema läbiviidav ka selles seaduses. (J. Teemant, põl: Härra Schulbach, teised mõistavad ka mõelda.) Teised mõistavad ka mõelda, sellepärast võiks arvata, et ka teised sellest aru saavad. Mina pean loomulikult, kui komisjoni aruandja, kaitsma neid seisukohti, mis komisjon vastu võtnud, ja näitama neid motiive, mispärast üks või teine norm seaduseelnõusse võetud. Need ei ole juhuslikult võetud, vaid on võetud maksvate seaduste põhjal. (K. Päts, põl: Meil on teiste asjade kohta ka maksvaid seadusi.) Neis teistes ei ole ette nähtud selles küsimuses mingisuguseid norme.

O. Pukk (põl) (fakt. märk.): Üldkomisjoni aruandja härra Jõeäär tähendas, et kõik rühmad on selle seaduseelnõu poolt hääle-

tanud üldkomisjonis. Faktilise märkusena pean tähendama, et niihästi alamkomisjonis kui ka üldkomisjonis tehti minu ja minu mõttekaaslaste poolt terve rida ettepanekuid, mis aga ei leidnud komisjoni enamuse poolt vastuvõtmist. Kuid siiski lõpuhääletamisel hääletasime üldkomisjonis seaduseelnõu poolt selles lootuses, et Riigikogu üldkoosolekul meie paranduse-ettepanekud läbi lähevad.

Vastates praegusele maakomisjoni aruandjale pean tähendama, et sellel ei ole mingit tähendust, ja et see on ainult deklaratiivne lause, kui normiks võtame 50 hektaari kinnistuseüksuse ülemäärana, sest ega siis ei ole sellega midagi kätte saadud, kuna tegelikult igal isikul on õigus omandada mitu kinnistuseüksust.

P. Baranin (vn): Господа депутаты! Я всецело присоединяюсь к мнению вышказанному депутатом Пятс и считаю, что закон этот носит принципиальный характер и потому его нельзя в спешном порядке принять, тем более, что он встречает много возражений. С своей стороны я укажу еще на пару фактов, свидетельствующих об его неприемлемости. Обсуждаемый законопроект устанавливает новые нормы землевладения, определяя минимум отдельного земельного хозяйства в 15 гектаров. Менее этой цифры дробить земельные участки законом воспрещается. Такая норма не соответствует нашим жизненным условиям. Если отдельное сельское хозяйство может сносно существовать на 15 гектарах, то огородное хозяйство может существовать на 5 и даже 3 гектарах, как это мы видим в Печерах, Причудьи и Принаровье. При нашем малоземельи другого положения и быть не может.

Затем позвольте указать на другой факт, который будет служить большим затруднением при проведении сего закона в жизнь. Это раздел наследства. Представьте себе сельского хозяина, у которого три сына. Его участок земли равняется 15 гектарам. При разделе наследства каждый из сыновей или дочерей должен получить в наследство по 5 гектаров. По закону же дробить участок в 15 гектаров уже нельзя. В какое положение становятся двое из наследников? Закон лишает их права на получение причитающихся долей наследства. В результате получается, что с принятием сего закона мы искусственно создаем бродячий пролетариат. Я думаю, что не к таким результатам мы должны стремиться, и по сему

считаю, что настоящий закон необходимо отклонить.

V. Hasselblatt (sks): Ma tahan oma seletusele paar sõna juurde lisada. Ma rääkisin negatiivseid jooni, nüüd tahan ma ka mõne positiivse joone tõmmata.

Kui meie tahame, et talukohad jääksid elujõuliseks, nagu härra Baranin rääkis, et isa, kellel on 15 hektaari maad, peab selle oma kolmele pojale pärandama, — see annab just seda, mida meie ei soovi — siis peaksime just ümberpöörduvalt kõik tegema, et isa saaks pärandada kõik need 15 ha maad ainult ühele pojale. Ma saan aru, kui meie soodustaksime maaiüksuste alalhoidmist meie maksupoliitika, pärandusemaksu korraldamisega ja päranduseõigusega.

Täna üks härra rääkis mulle ühest talust Friisimaal, kus põlvest-põlveni istub tema perekond vaba põllumehena juba 400 aastat omal kohal, ilma et selle suurus, mis 100—150 ha, oleks sajandite kestel muudetud. See on võimalik selle tõttu, et anti taluraamatud, ja et päranduseõiguses on ette nähtud, et $\frac{1}{3}$ kohast arvatakse vanema poja kasuks, kuna ülejäänud $\frac{2}{3}$ tuleb jagamisele vendade ja õdede vahel. See tähendab, ühe kolmandiku pärandusest saab ta, ilma et teistel oleks õigus oma osa nõuda. Seda poliitikat võib soodustada ka pärandusemaksu poliitikas.

Sellepärast arvan, et kõik niisugused tendentsid, mida riiklikult tuleb toetada, võiksid kaasa aidata, et meie kasvatame oma kodanikke, aga ei sunni neid.

See on vabariigis kõige õigem tee.

A. Kerem (rhy): Käesoleva seaduseelnõu puudustele on mitmed eelkõnelejad tähelepanu juhtinud, ja minul ei ole sellepärast põhjust enam siin sõna võtta. Tahtsin ainult sellele tähendada, et käesolev seaduseelnõu esineb kahe variandina: üks üldkomisjoni ja teine maakomisjoni variant. Kuna see seadus suure tähtsusega on... (A. Vomm, stp: See oli ju Teie ettepanek.) On õige, et selle seaduse vastuvõtmise tähtsaks pean, aga see vastuvõtmise kord, kui Riigikogu koosolekul seadus kahe variandiga tuleb otsustamisele, ja seda Riigikogu töö viimastel päevadel, siis ei ole millegagi kindlustatud, et see seadus korralikult vastu võetaks ja nii, kuidas Riigikogu enamus seda tõepoolest soovib. Ja et seda kindlustust ei ole, siis teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu päevakorrast ära võtta ja jätta see IV Riigikogule vastuvõtmiseks. Kui oleme 10 aastat halba seisukorda sellel alal sallinud, siis pool aastat suudame veel kannatada ja võtame korraliku seaduse vastu,

ennem kui kiires korras puuduliku seaduse tähtsa küsimuse lahendamiseks vastu võtaksime. (Vahelhüüe põllumeeste ridadest: Pärís õigus!)

Põllutööminister **K. Soonberg**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Seda seadust on Riigikogu arutanud aasta ümber, ja selle pika arutamise juures on üks kui ka teine komisjon siin ühe ja teise seisukoha läbi viinud. II lugemisel tuleks ka minul parandustega esineda. Et seadus kannatada võiks, kui meie selle praegu vastu võtaksime siin Riigikogu pleenumis parandusi tehes, siis Vabariigi Valitsus ei vaidle selle ettepaneku vastu, et seaduseelnõu päevakorrast ära võtta ja see järgmiseks istungjärguks jätta. (Vahelhüüded: Väga õige!)

Aruandja **A. Schulbach** (lõpusõna): Kui seadus otsustatakse päevakorrast ära võtta, siis ei tarvitseks minul lõpusõna üldse võtta. Kuid et otsus võib siiski teistsugune tulla, sellepärast tahaksin ainult paar märkust teha selle kohta, mis siin ette toodud.

Kõigepealt pean tähendama härra Pukile, et neil kitsendustel, mis tehtud talumaade kokkuliitmise asjus, neil ei ole ainult puhtdeklaratiivne tähtsus, vaid maakomisjon oli arvamisel, et kui mitu talukohta üheks kinnistuseüksuseks kokku liidetud, siis selle uuesti tükeldamine on raskendatud. Maakomisjon ei tahtnud aga seda, et suurtalude jagamist uuesti raskendataks. On ju loomulik, et kui talud üheks kinnistuseüksuseks liita, siis uuesti jagamine on raskendatud, sest peab ju siis uued kaartid tegema, mõningaid liigseid kulusid kandma, ja see kõik on tülikas. Maakomisjoni soov oli, et tükeldamine hõlpsamaks jääks, ja see oli põhjus, miks taheti kokkuliitmist raskendada.

Teiseks küsimuseks oli see, kui suured peavad olema äralõiked. Üks maakomisjoni liikmetest tõi Petserimaa kohta huvitava näite ja pooldas, et äralõiked täiesti vabaks ei jäetaks. Ta rääkis, Petserimaal on mõnel pool viisiks, et kui tütar mehele läheb, siis saab mõne vakamaa maad kaasavaraks. Tütar läheb mõnikord 30-ne kilom. kaugusele oma endisest kodukohast, loomulikult ei saa ta selle maa tagant korralikult maad harimas käia ega seda kasutada. See oleks otstarbekohatu. Et sääraseid nähtusi ära hoida, oli see üks põhjustest, miks piiramatut vabadust äralõigete tegemisel ei tahetud lubada. Sääraseid näiteid toodi komisjonis mõnedgi, kuid ei taha siin teisi ette tuua. (Vahelhüüe põllumeeste ridadest.) Ei ole anekdoot, see on fakt.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Kerem'ilt on ettepanek,

seaduseelnõu arutamisel ära võtta.

(Hääletatakse.) Poolt on 36 häält, vastu 16 häält, seega on ettepanek vastu võetud ning seaduseelnõu arutamine katkestatud.

12. Talumaade Maakomisjoni aru-
tükeldamise andja **A. Schulbach**:
alammäärade See seadus on samasisu-
muutmise sea- line kui eelmine ja see-
duse arutami- pärast tuleks selle kohta
selt äravõtmine. samasugune otsus vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: Aruandjalt on ettepanek,

käesolev seaduseelnõu arutamisel ära võtta — arutamise edasilükkamise mõttes.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Vaheaeg kl. 19.30 min. — kl. 19.50 min.

Koosolekut juhtab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

13. Riigikogu Abisekretär **O. Liigand**
järgmise koos- (korra kohta): Ju-
oleku määrä- hatuse nimel teen ette-
mine. paneku, järgmine Riigiko-
gu koosolek pidada hom-

me, s. o. 21. märtsil s. a., kell 10 homm. (Päevakord prot. nr. 232/33.)

Peale selle on teatada, et juhatus kavatses homme ka kell 5 p. l. Riigikogu koosoleku pidada.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

14. Vabrikute Üldkomisjoni aru-
ja tehaste töö- andja **O. Tief**: Käes-
liste organisat- olev seaduseelnõu on esi-
siooni ja vane- tatud Vabariigi Valitsuse
matenõukogu poolt järgmise seletuskir-
põhjuskirja jaga. Vabrikute ja tehaste
(RT 6 — 1919) töolistevanemate organi-
täiendamise satsioonid ja vanematenõu-
seadus — I lu- kogud, kes töötavad Aju-
gemisel. tise Valitsuse poolt 22. ja-
nuaril 1919 väljaantud põhi-

kirja alusel, seisavad väga ebakindlal jalal, kuna põhikiri ei sisalda ühtki eeskirja, mis sunniks tööandjaid tööliste ja nende vanemate õigustatud nõudmisi täitma. Üldkomisjon leidis esitatud seaduseelnõu olema tarviliku

ja maksva seaduseandluse järelduse. Käesoleva täienduseseaduse ülesandeks on luua tööliste organisatsioonile kui ka vanematenõukogule tingimused, mis neile võimalused annavad oma ülesandeid täita, tööandjaid kohustavad tööliste õigustatud nõudmisi täitma ja neid keelavad takistada üksikute tööliste kui ka tööliste vanematenõukogude tegevust neile põhikirjas antud õiguste piirides.

Üldkomisjonis läksid arvamised lahku § 37. viienda lõike arutamise juures, nimelt pooldas üks osa liikmeid valitsuse redaktsiooni, mille järgi lepitusekohtu viienda liikme määrab tööinspektor; teised soovisid viienda liikmena näha rahukohtunikku, kelle tegevusepiirkonnas asub ettevõtte. Peale selle kergendas komisjon § 44. ettenähtud sanktsiooni vangistuselt arestile ja võimaldas viimase kõrval ka rahatrahvi Saksa vastava seaduse eeskujul. Üldkomisjon esitas seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

A. Veiler (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on niioelda üks lüli neist seadustest, mille poole viimasel ajal valitsusel tendents olnud, tähendab nende seaduste poole, mis õige suurel määral eluvõõrad. Sääraseid seadusi võib ju läbi suruda, kuid säärase läbisurumise tagajärg annab end pikapeale tunda. Nii on minu arvamise järgi lugu ka selle seadusega. Käesoleva seaduseelnõu põhialust — töolistevanemate seadust — ei ole vastu võetud parlamendi poolt, vaid see pandi maksma 1919. a. jaanuaris selleaegse juhtiva võimu, Ajutise Valitsuse poolt. See pandi maksma selles ajajärgus, kus meie rahvas ja Ajutine Valitsus teatud määral olid nende sündmuste mõju all, mis läbi elasime 1919. a. ja enne seda. On selge, et meie nüüd palju rahulikumat igapäevasele elule vaadata võime, kui 1919. a. maksmapandud seaduses vaadatud. Missuguseid tagajärgi on see seadus töölistele ja ettevõtjatele andnud? Töolistevanemate organisatsioonid on väga vähe teinud, välja arvatud muidugi juhtumised, kus nende sammud selleks olid sihitud, et ettevõtete tööde normaalkäiku takistada. Seal on tagajärjed tõesti kurvad. Mis näeme meie praegu suurtes ettevõtetes? Võtame näiteks Balti puuvilla-, telluloosivabrikud. Töolistevanemaid seal ei ole. Mis on selleks põhjuseks? Öeldakse, et ei lasta valida. Asi ei ole kaugeltki nii. Nagu teame, nõuavad maksvad seadused, et töolistevanemate valimiseks peab $\frac{2}{3}$ töölisi koos olema. Kord vilksatas Riigikogus üks iseloomulik seadus, mis aga tegelikku käiku ei saanud. Selles eelnõus oli ette nähtud, et töolistevanemate valimiseks on tarvilik ainult pool

tööliste arvust. Riigikogu valimistel näeme, et kodanikkudest on väljas 80—90%. Riigikogu valimistele peavad aga paljud inimesed 8—9 kilomeetri tagant valimiskasti juurde tulema. Tööliste vanemate valimine on palju lihtsam. Seal on valimiskast töökojas väljas, ja koju minnes võib igauks oma valimissedeli ukse kõrvale valimiskasti lasta. Kui töölised, kellele valimised äärmuseni lihtsustatud, vaevaks ei võta oma valimissedelit kasti lasta, siis kinnitab see seda, et tööliste huvi vanemate valimiste vastu langenud. Sellepärast tahetigi niikaugale minna, et mitte $\frac{2}{3}$ ei oleks nõutav arv valimiste kordaminekuks, vaid 50%. Nii näeme, et siin ei saa valimiste takistamisest juttugi olla, vaid tööliste huvi puudusest vanemate valimise vastu.

Edasi vaatleme seda instituuti ennast. Mul on tegelikus elus temaga kokkupuutumisi olnud. Kui omaegset seadust silmitseme, siis näeme, et vastava seaduse § 11. põhjal võib kõiki valida, kes 17 a. vanad, ja nagu loosungiks on saanud „usule ja soole vaatamata“. (J. Voiman, stp: Ärge ironiseerige sääraseid tõsiseid asju.) Ma räägin nii, nagu ta tegelikult on. Ma ei ole harjunud tõsiste asjadega naljatama, vaid arvan, et just esitatud seadusega naljatatakse tõsiste asjade juures. Ettevõtete tööliskonda võib esindada vanemaks valitud 17-aastane noormees või neiu. Käesolevast seaduseelnõust leiame, mida see neiu või noormees kõik soovida võib, ja mis on tagajärjeks, kui neid soove ei täideta. 1919. a. seaduse §§ 22 ja 23 määravad, et tööliste vanemate amet on eritasuline, nad saavad rohkem palka, kui teised töölised, aga ajavad oma asju harilikul tööajal. Kuidas vaatavad vanemad tööstusemaad sellele asjale? Alates Saksa-maaga näeme, et seal ütleb sellekohane seadus selgel sõnal, et tööliste vanema amet on auamet, ja et tööliste vanem oma ametikohuste täitmisel ei saa mingisugust eritasu. Edasi ütleb sama seaduse § 30, et vanematenõukogu koosolekud peetakse väljaspool tööaega. Nii kõneleb vana tööstusemaa seadus oma tööliste vanemate kohta.

Norra tööliste vanemate seadus 23. juulist 1920 näeb ette, et tööliste vanem võib tööajal oma ametikohust täita, kuid eritasu ta selle eest ei saa. Samuti on Tšehhoslovakkias tööliste vanema amet auamet, ning mingisugust eritasu selle eest ei makseta. Nii on meil selge, et vanad tööstusemaad küsimuse sel teel lahendanud, et nad nende ülesannete eest, mis tööajal toimetatakse, eritasu ei anna. Meie seadus, mis, nagu juba tähendasin, maksmata pandud teatava meeoleolu mõjul, on määranud tööliste vanematele eritasu. Käesolev seadus toob 1919. a. määrusele ühe terve

peatüki juurde. 1919. a. määrus on 33 paragrahviga, kuna uus seadus algab 34. paragrahvist. Selle peatüki sisu on, et see kõik need karistuse sanktsioonid määrab, mis eelolevates peatükkides määramata jäänud.

Minul on niisugune tunne, et kui seadus esitatud redaktsioonis maksma hakkab, siis see õige palju arusaamatusi endaga toob. Mul on juhus olnud näha ettevõtteid ja seal kaasa töötada, kus tööliste vanemad olid ja kus neid nüüd enam ei ole. Ka praegu on seal endised tööliste vanemad juhtivatel kohtadel, kuid mitte tööliste vanema nime all. Töö läheb korralikult edasi, ja töölised on paremini rahuldatud, kui endisel ajal.

Kui meie käesoleva seaduse § 35. vaatame, siis näeme, et selles on tähendatud juhud, millal võib ettevõtte tööliste vanema või valimiskomisjoni liikme lahti lasta, millal mitte. Siin on loetletud kolm juhtu. Juhin härrade Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et praegune seadus seab tööliste vanema ühele astmele valimiskomisjoni liikmega. Igauks, kes teab valimise protseduuri, mis sünnib ühes ruumis, see teab, et see peab lühike olema. Valimiskomisjoni liikme ametikohustus kestab üks kuni kaks päeva, aga sellejuures näeme, et siin tööliste vanem ühele astmele seatud valimiskomisjoni liikmega. Seaduse järgi jääb valimiskomisjonile võimalus oma tegevust nädalate peale pikendada, ja selle tõttu on tal samad eesõigused, mis tööliste vanemal.

Edasi kui arvesse võtta seda, et ühelt poolt valimiskomisjoni liikmete arv seaduses määratud ei ole, ja teiselt poolt ei ole seaduses määratud ametitähataeg, siis näeme, et valimiskomisjoni liikmete arvu võib viia 15, 20 ja 30 liikmele, seadus selleks takistusi ei tee. Nii on see rohkearvuline personaal seatud tööliste vanematega üheõiguslikule astmele, ja ta vabastamine töölt on järgmistel asjaoludel lubatud: kõigepealt kui töö ettevõttes lõpeb. Teine juht on see, mille ette näeb Tööstusliku töö seadus, need punktid kõnelevad sellest, kui tööline teatamata puudub. Edasi kui tööline on karistatud karistusnormidega, mis türmi ette näevad, varguse j. t. süütegude eest. Kolmas juht, kui vanematenõukogu ise loa annab ja otsustab, et tööline võib lahti lasta. Edasi näeme, et säärastel juhtudel, kui näiteks ettevõtte tööliste vanem või alamkomisjoni liige põeb külgehakkavat haigust, ei saa ettevõtja teda lahti lasta, vaid ta peab andma selle küsimuse vanematenõukogu otsustada.

Nii näeme meie, et praegune seadus, mis esitatud, enam ei kindlusta tööliste vanemate seisukorda üksi, vaid seab üheõiguslikku seisukorda kõik valimiskomisjoni liikmed. Selle loen ma seaduse üheks puuduseks, et neid

õigusi, mis töolistevanematel olema peaksid, laiendatakse kõigile töolistele. See on selle seaduse nõrgaks küljeks. Võibolla öeldakse, et see on just seaduse tugev külj, mina aga lähen meie rahvamajanduse seisukohalt välja ja leian, et see täiesti vastuvõtmatu on, kui meil töolistevanemad ühele pulgale viiakse valimiskomisjoni liikmetega.

Edasi. Kui ettevõtja tahab töölise, kes valitud valimiskomisjoni liikmeks või töolistevanemaks, lahti lasta, siis peab ta selle küsimuse andma vanematenõukogu otsustada. Esitatud seadus loob täiesti uue instituudi, kes töölise lahtilaskmise otsustab. Kui töolistevanemate nõukogu nõus ei ole, et näiteks mõne külgehakkava haiguse pärast tööline vabastada tahetakse, siis läheb asi vahekohtu otsustada. Vahekohus koosneb viiest liikmest: kaks esindajat ettevõtte töoliste ja kaks ettevõtte juhataja poolt ning viies erapooletu. Ja nagu edasi näeme käib erapooletu liikme määramine ka teatud piirini sellesama ametivõimu alla, nimelt vanema tööinspektori võimkonda, kelle huvides kõigepealt töoliste kaitse on. See ei ole lepitusekohus, minu härrad! „Kui viienda liikme valimises kolme päeva jooksul kokkulepet ei saavutata, määrab viienda liikme vanem tööinspektor.“ Kaks töolistesindajat määrab teatud mõttes niikuinii tööinspektor, ja kolmanda, nõndanimetatud lepitusekohtu esistuja, määrab jällegi seesama tööinspektor. Siin on ometi igäühele selge, et see ei ole lepitusekohus, vaid instituut, kus kolm liiget määratud tööinspektori ja kaks ettevõtte juhataja poolt. See instituut võib küll lepitusekohtu nime kanda, kuid sisuliselt ta seda ei ole. Teine asi oleks, kui esistuja määraks harilik kohus, erapooletu asutus, kes ei olene ühestki ministriumist. Meie teame aga, et tööinspektor allub töö-hoolekandeministriumile, ja on selge, et ta oma teotsemises ei saa nii vaba olla, kui seda on vabariigi kohtunik, ja seepärast on päris selge, et see, mille leiame siin lepitusekohtu nime all, sisuliselt lepitusekohus ei ole.

Edasi näeme § 38., et „Töolistevanemaks olemise ajal on keelatud tema teenistusetasu vähendada teenistusetasu uute väljaarvamise aluste sisseseadmise, nädala tööpäevade arvu või ööpäevase töötundide arvu vähendamisega“ j.n.e., ja teine lõige lausub jällegi sedasama, millele ma eespool juba hoiatavalt tähendasin, et „See kord on maksev ka valimiskomisjoni liikmete kohta kuni nende ülesande lõpuleviimiseni.“ Seda ülesande lõpuleviimise aega ei ole keegi määranud, ja nii näeme, kuidas temale palga määramine on töolistevanemaga täiesti ühel astmel. Nii näeme, et palgamääramises 75% töölisi soomustatud seisukorras

asub. See on täiesti uus mõte, mis seaduseelnõusse paigutatud, jutt ei ole üksi töolistevanemate lahtilaskmisest, vaid ka neile palgamääramisest.

Minu arvates on need jänesed, mis seadusse nurgatagant tahetakse poetada. Teie võite ju seaduse vastu võtta kahe käega, praegu puuduvad koosolekult küll kristlased, aga nemad on alati valmis niisuguseid halbu seadusi kahe käega toetama. Peab ütleva, et see on halb nähtus, et meie ühe seaduse sappa poogime teise seaduse, millega täiesti uued normid sisse toome.

Seaduse § 41 kõneleb järgmist: „Tööstuseettevõtte juhatajat, kes süüdlane selles, et ta töolistevanematele nende nõudmisel teateid ei andnud selle üle, kuidas ettevõtte varustatud tootesainetega ja küttematerjaliga, või kuidas lugu on pool- ja täisvalmis produktide müügiletoimetamisega, kui ka loodetava töötarviduse kohta, karistatakse“ ... j.n.e.

1919. a. seadus räägib seda küll, et peab teateid andma tootesainete ja küttematerjali kohta, samuti pool- ja täisvalmis produktide müügi kohta, kuid kust on see toodud, et ettevõtja peab nüüd uue nõude kohaselt, mitte 1919. a. seaduse kohaselt, andma teateid loodetava töötarviduse kohta. Teie näete ometi, kui laialine mõiste see on. Kui küsitakse, missugune on loodetav töötarvidus, siis võib olla harilik vastus väga lihtne: kui majanduslikud olud paranevad, siis on ka tööstusesaaduste tarvidus suurem. See vastus peab kirjalik olema. On selge, et töolistevanemate nõukogu selle vastusega rahuldatus ei ole ja ütleb, see ei ole õige vastuse andmine. Ja sel puhul võidakse karistada ettevõtte juhatajat kolme kuuni või rahatrahviga mitte üle 300 krooni. Meie leiame seaduseelnõust niisuguseid ebamääraseid mõisteid, mis igal sammul karistamiseks põhjust võivad anda. Kellele on see kasulik? Kahjuks ei kuulnud meie härra aruandja suust, mis põhjal uusi mõisteid sisse võetud, mis 1919. a. määrustes puuduvad. Loodan, et härra aruandja seletab seda.

Edasi näeme meie, et § 44. tööstuseettevõtte juhatajat või ta asemikku, kes süüdi selles, et ta ei andnud ruumi töoliste üldkoosoleku pidamiseks või töolistevanematele koosolekute pidamiseks asjaajamise või kõnetundide otstarbel, karistatakse. Minu härrad, siin on jälle seadus selgusetu. Ettevõtjad on kohustatud töolistevanematele ruume andma vastuvõtte- või kõnetundideks, kuid tihti on ettevõtetel ruumide puudus. Siin ei ole ka öeldud, et ettevõtetest väljaspool võib ruume anda. Nii näeme meie, et siia on jälle võetud mõiste, mis 1919. a. määrustes puudub.

Kui meie edasi vaatame § 44., siis leiame, et kõik eelnõu 44 paragrahvi kõnelevad ainult ettevõtjast kui kurjategijast, teda ähvardavad igal sammul karistused, aga töolistevanemate kohta ei ole karistamise sanktsiooni olemaski. Kujutage endale seisukorda ette, teil on valitud 17-aastastest või ka vanematest töolistest töolistevanemate nõukogu. Teie olete kohustatud karistuse ähvardusel kõiki neid teateid avaldama, mis tuntud äriliste saladuste nime all. Ka Riigikogu arvas hiljuti, et isegi Vabariigi Valitsusel ärisaladusi on. Seda nägime laevaliini seaduse vastuvõtmise juures, kui Riigikogu päri oli, et valitsus üksikasjalikke kalkulatsioone ei pruukinud Riigikogu ette tuua, ja Vabariigi Valitsus üksi võis neis teadlik olla. Seadus on tehtud niisuguseks, et ükski paragrahv töolistevanemat ei ähvardaks, kui tema neid teateid edasi annab. Mitte üksi temal, töolistevanemal, vaid ka kontrollkomisjoni liikmetel ei ole midagi karta; karistus on nähtud ainult ettevõtja kohta.

Kui vaatame § 44, siis on seal öeldud, et tööstuseettevõtete juhatajat või ta asemikku, kes süüdi selles, et ta tahtlikult takistas töolistevanemate valimist või töoliste valimisõiguse teostamist, karistatakse.

1919. a. Ajutise Valitsuse määruse § 32 annab õiguse neist koosolekutest osavõtuks — palun seda eriti tähele panna — mitte ettevõtete töolistele üksi, vaid ka asjatundjaid kutsuda väljastpoolt. Vabrikus väljapandud teadaanded kannavad harilikult töolistevanema ja vabriku administratsiooni allkirja.

Valimisasjus on aga lugu teine. Töolistevanem paneb plakati välja, kutsub koosoleku kokku ja kutsub sinna ka nõndanimetatud asjatundja. Ma räägin ühest konkreetsest juhtumisest, kus teada oli, et see asjatundja alles hiljuti kuskilt üle piiri oli tulnud. Ta oli koosolekule ekspordina kutsutud. Ja ettevõtja, kuigi säärase isiku ilmumist vabriku ruumidesse ei soovi, seda keelata ei saa. Ei saa salata, et elus mõnigi kord koosolekutele asjatundjaid on vaja kutsuda, kuid mitte sääraseid eksperte. Seadus annab aga selleks sanktsiooni. Ma leian, et see seadus nii üksikute ettevõtete kui ka rahvamajanduse seisukohalt tegelikule elule täitsa võõras on. Meie peame eeskuju võtma vanadest tööstusmaadest. Ma tõin siin näiteid Saksast, Norrast ja Tšehhoslovakiast. Kuid selle asemele tahame meie praeguses maailmas midagi uut luua, millest Norra, Tšehhoslovakkia ja Saksa peaksid eeskuju võtma. Aga nad ei võta meist eeskuju, sest nende seisukohast on see halb. (K. Päts, põl: Võibolla tulevikus võta-

vad.) Aga härra Päts on mõnikord eksinud, ehk võib ka siin see juht olla.

Käesolev seadus on üks neist seadustest, mille juures Riigikogu tõsiselt peaks seisma. Minu arusaamise järgi peaks seda seadust Riigikogus samasugune saatus ootama, nagu eelmist seadust, mille arutamine edasi lükati. Teie võite, mu härrad, selle seaduse mõnehäälise enamusega vastu võtta, aga rahvamajanduselt ... (J. Voimani, stp vahelhüüe.) Ma võin igalpool istuda, kus ma tahan, sest mulle on härra Päts enam sõber kui Teie. (J. Voiman, stp: Mina Teie sõber ei tahagi olla, Teie pidage see sõprus endale.) Sel ajal, kui teie pöösataga olite, olime meie härra Pätsiga need, kes Eesti riigi löid. (Hulgalised vahelhüüded pahe-malt poolt.)

Juhataja **R. Penno:** Palun rahu!

A. Veiler (töer): Minu tegevus on olnud avalikkuse ees üle 20 aasta, ja kõigile inetutele kahtlustustele vaatamata ei ole teil korda läinud, kui teie aumehed olete... (K. Ast, stp: Seda tegevust on jätkunud mitmele poole, küll avalikule tegevusele, küll mujale.)

Ma kordan uuesti, et te võite praegu selle seaduse ühe- või kahehäälise enamusega vastu võtta, kuid rahvamajandusel sellest seadusest mingit tulu ei ole.

E. Pesur (tp) (fakt. märk.): Härra Veiler kandis siin muu seas ette, et tselluloosi- ja Balti puuvillavabrikus ei ole töolistevanemaid valitud seepärast, et seal ei ole kaks kolmandikku töolistest osa võtnud vanemate valimistest. Mina pean faktilise märkusena õiendama, et põhjus ei olnud see, vaid põhjus oli see, et tselluloosi- ja Balti puuvillavabrikus on töolistevanemate kandidaadid lahti lastud. Kui teada saadi, kes töoliste koosolekul olid vanemate kandidaatideks valitud, need lasti 2 päeva hiljem lahti. See on põhjus, miks seal töolistevanemaid ei ole. Järgmistel kordadel, kui on tahetud valida, siis ei ole seal ruume antud, vaid on öeldud, võtke enestele „Grand-Marinast“ ruumid, kus peab 8.000 marka koosolekult üüri maksuma.

Praegu ei ole õigustatud seisukorda töolistel selles mõttes, ja ei saa kuidagi moodi töolistevanemate põhikirja kaitse all töolistevanemaid valida. Praegu on selle seaduse parandamise tarvides välja kutsunud töösturite kategooriline vastuseisimine töolistevanematele.

Et tööerakondlane härra Veiler töökaitse-seaduste vastu räägib, see meid ei imesta, kuid peab imestama, et tööerakond end töoliste huvide kaitsjaks nimetab.

Töö-hoolekandeminister **L. Johanson**: Austatud Riigikogu liikmed! Ootamata on see väike seadus leidnud vastuvaidlust härra Veiler'i poolt, ja peab ütleva, sel kujul, nagu seda vaevalt keegi oleks võinud uskuda. Härra Veiler'i väited olid kõik nii äärmised ja kõik olid otsitud, ja vist sellega tuleb ka seda seletada, et härra Veiler ise mitu korda meelde tuletas, et tuleb küsimust tõsiselt võtta. Sest härra Veiler nägi, et nende poolt, kes teda toetavad, tema juttu tõsiselt ei võetud.

Härra Veiler hakkas oma kõnet selle eel nõu vastu sellega, et ta ütles, et see on üks seadus sellest seeriast, mis viimasel ajal meil päevakorras olnud. (J. Teemant, põl: Kas see õige ei ole?) Ei ole. Meil on valitsuse deklaratsioonis üles loetud tarvilikumad seadused. (J. Holberg, põl: Muud ei ole kui Teie seadused.) Seal on sotsiaal-seadusi ja seal on ka teisi seadusi, ja suur osa neist valitsuse deklaratsioonis ülesloetud seadustest on vastu võetud teistel aladel. Kui nüüd sotsiaalseadused on sattunud hilisemaks ajaks, need vähesed tagasihoidlikud seadused, siis ei anna see ironiseerimiseks mingit põhjust.

Tõsi on, et vanemateinstituudi kohta lähivad töösturite arvamised meil Eestis lahku, kuigi see vanemateinstituut on töösturite eneste loodud ja teistes maades selle vastu ei vaielda, vaid peetakse see tarvilikuks, ja ka Eestis leidub tööstureid küllalt, ja ma tahan uskuda, et suurem osa tööstureid, kellele vanemateinstituut vastuvõetav, kelle esindajad ka mulle öelnud, et nemad vanemateta oleksid palju raskemas seisukorras. Nüüd on vanemad vahemeheks, ja vanemate kaudu saab asju õiendada, milleks muidu oleks tulnud käia ühe ja teise töölise juures. Nii see töösturite poolt algatatud instituut leiab pooldamist ka töösturite poolt. Aga sellele vaatamata on üks osa töösturitest algusest peale meil olnud vanemate ja vanematenõukogu vastu. Siin on mitmesugused poliitilised kaalumised, teatud sallimatus ja teised säärased põhjused, mis tingitud ei ole olnud teatud tööstuse huvidest ja heast käekäigust, vaid need on kõrvalised motiivid, mis pärast vastu ollakse. Nende töösturite juures oleme näinud, kuidas igasuguseid takistusi tehakse, ja sellepärast on seaduses sanktsioon vaja vastu võtta. Siin on Riigikogu üldkomisjon olnud tagasihoidlikum, kui mujal seda leiame.

Härra Veiler ütleb, et töölised ise aru saanud, et vanematel on väike tähtsus. See ei tohi aga seaduse juures mõõduandev olla, missugune arusaamine ühel või teisel töösturil või töölisel on. Sellest töölisvanemate kohta eitavaid järeldusi teha, et Balti puuvilla-

vabrikus, tselluloosivabrikus ja mõnes teises on töölisvanemad valimata, ja sellest välja lugeda töölisvanemate tähtsusetust, on põhjendamata. Üksikutes vabrikutes on vanemad valimata seepärast, et see äpardunud, millepärast ei ole valimisi saadud tarvilikult toimetada. Töölistel, samuti ka vabrikantidel, on huvi selle korralduse vastu, seda on tegelik elu küllalt tõendanud. Ja selleks on tarvilik, et seadus ellu viia ka seal, kus selle vastu ollakse kõrvalistel põhjustel, ja sagedasti väga väiklastel põhjustel, maksvat seadust parandada.

Ma toon ainult ühe näite, kuidas härra Veiler käesolevat seadust arvustas. Ta leiab, et kui seadus sel kujul vastu võetakse, nagu see esitatud, siis võidakse valimiskomiteesse panna 75% töölisi, ja neile on kindlustatud tööloleku võimalus ka tööpuuduse ajal, sest nad võivad pikendada valimise tähtaega, sest tähtaeg ei ole ette nähtud. Niisuguste väidetelega võib iga seaduse ja iga paragrahvi juures tulla, ja see ainult näitab ja tõendab, et selle paragrahvi ja selle korralduse vastu ei ole midagi tõsist ette tuua. Kas härra Veiler arvab, et sel otstarbel hakatakse valimiste tähtaega pikendada, et sellega hoida valimiskomitee liikmeid tööl? See annab tunnistust heast luulelennust, mis aga tegelikus elus puruneb kui seebimull. (J. Soots, põl: Aga kelle jutt see on, kas ministri või Riigikogu liikme?) See on minu jutt.

Siis see, et tahetakse selle seadusega vanemate õigusi laiendada kõigi töölise kohta — ma usun, et keegi peale härra Veiler'i seda siit välja ei loe. Tema oletus on absurd.

Võtame edasi, kuidas arvustatakse § 37. Öeldakse, et terve komisjon määratakse tööinspektori poolt. Aga kui teie loete seda paragrahvi, siis näete, et töölise esindajad valitakse tööinspektori poolt määratud ajaks vastava ettevõtte töölisvanemate nõukogu poolt. Tööinspektor määrab ainult aja, aga tööinspektor ei määra liikmeid. Riigikogu kõnetooli tulla ja öelda, et tööinspektor määrab liikmed, see näitab, et on liialdatud. (A. Veiler'i, tões vahelhüüe.) Ettevõtte juhatuse esindajad määratakse juhatuse poolt. Siis edasi, kui viienda liikme valimises kolme päeva jooksul kokkulepet ei saavutata, määrab viienda liikme vanem tööinspektor. See on, mida teie siin alla kriipsutate. Siin on lahkuminekud selles, kas viies liige määrata tööinspektori poolt või asendada ta kohtunikuga, kuid see on otsustavkohasuse küsimus ja selle üle võib siin kõnelda. Kui Riigikogu leiab, et sinna tuleb kohtunik panna, siis mina sellele vastu vaidlema ei hakkaks. (J. Holberg, põl: Aga

üldkomisjonis vaieldi vastu ja kukkus läbi.) See on otstarbekohasuse küsimus, kuidas Riigikogu arvab, kas tuleb hakata sinna kohtunikku soovitama, või võetakse seadusse, et tööinspektor määrab viienda liikme. See on üks vähematest küsimustest, kuigi sel teatud tähtsus ei puudu. Mina ütlen, selle võib nii ja teisiti otsustada.

Siis edasi ruumide asjus. Kui on töolistel oma korraldus vabriku juures, ei ole seni harilikult takistusi tehtud, välja arvatud need, kes algusest peale vaenulikud olnud vanemate-instituudi vastu. (J. Holberg, põl: See asi ei ole täpne.) See on täpne küllalt.

Härä Veiler'i poolt tähendati, et töolistevanemad võivad kutsuda koosolekuile salaja üle piiri tulnud isikuid. Siiski teatud kontroll on olemas, ja vanemate koosviibimistest võtavad peale vanemate osa ka politiseivõimu esindajad, ja need näevad kohe, kas inimesed väljapoolt tulnud, salaja üle piiri tulnud. Salaja üle piiri tulemine on iseenesest kuritegu, määrusest üleastumine, ja selle eest võivad politiseivõimud vahele segada.

Mis puutub töolistevanemate karistamisse, kui nad andmeid kurjasti tarvitavad, välja annavad vabriku saladusi, siis üldkomisjonis on töolistevanemate karistamise paragrahv välja jätetud seepärast, et teiste seaduste järgi on võimalik seda toimida, on võimalik vastutusele võtta. Kas see paragrahv siia mahutada või välja jätta, ega sellel suuremat tähtsust ei ole, selle võib ka siia võtta. Ka praegu on võimalus vastutusele võtta töolistevanemaid, kui nad andmeid välja annavad. Ma paluksin küll selle seaduseelnõu siiski vastu võtta. See on väga tarvilik, ja see on üks neist vähestest seadustest töökaitse alal, üldse sotsiaal-seaduseandluses, millega III Riigikogu üldse tegemist teinud. Kuid meil on töökaitse ja sotsiaalseaduste järele suur tarvidus. Töökaitse seaduseandluses on suured augud, ja meie rahvamajanduse ja tööstuse huvides tuleks palju rohkem teha, kui seda tagasihoidlikud, väikesed seadused lubavad. Igaüks Riigikogu liikmetest teab, missugused on olnud need takistused, mis pärast ei ole suudetud sotsiaalseadusi elunõuetele tarvilikult välja arendada.

J. Holberg (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul ei jää palju juurde lisada, sest ühe valitsuse seljataga seisva ja toekama rühma esindaja pani sellele seadusele oma surmava kriitikaga krooni pähe. Ma tahaksin mõned jooned tõmmata ja näidata, missugused puudused sellel seadusel on ja missugust teed on valitsus käinud käesoleva seaduse väljaandmisel. Pean tähendama, et meie tööliskonna

rõõmuks ja uhkuseks on praegune energiline töö-hoolekandeminister okupeerinud Vabariigi Valitsuse täiesti. Sest kõik seaduseelnõud, mis valitsuselt tulevad, puudutavad kas hoolekande või haigusekindlustuse ala, ja mitte üks, vaid mitu komisjoni on nende seaduste läbivaatamiseks tööle rakendatud, isegi öötööd appi võttes, otsekohe hommiku kella 7-mest alates. Niisuguse töö ja seaduseelnõude suure kiirusega väljatöötamise juures, kus veel asjatundjaid vähe, võivad kaunis suured vead ette tulla. Ma ei taha rääkida sisulistest puudustest, aga need lähevad üsna lihtsateks ja vormilisteks, nii et komisjoni seadus saadetakse rahvaesindusele läbivaatamiseks teise seaduse seletuskirjaga, kuna seletuskiri on õieti loodud teise seaduse juurde. Praegusesitatus seaduseelnõu juures seda puudust ei ole. Aga siiski peab ütleva, et see seaduseelnõu on puudulik ja täiesti ülearune. (J. Voiman, stp: Üks korralik!) Kuulsite väga hästi, mis koalitsiooni rühma esindaja tähendas. Ma tahaksin mõned üldised jooned sellele juurde tõmmata. Täiesti ekslik on arvamine, et käesolev seaduseelnõu, oleks iseseisev seaduseelnõu. Seda see ei ole, vaid see on peatükk 1919. a. määruse juurde, mis omab seadusliku jõu ja on ainult karistuste peatükk. (M. Martna, stp: Tähendab siis Pätsi aegne!) Küll ma tulen selle juurde tagasi, 1919. aasta valitsuse määruste juurde. Eelmises seaduses on 5 peatükki ja nüüd on kuues juurde võetud, kus ainult trahv, vangistus ja karistus figureerivad. Valitsus on väga imelikku rada käinud. On tõsiasi, et 1919. a. seadus on puudulik, ei kõlba. On küll välja töötatud üks seaduseelnõu, mis peab täiesti selle küsimuse ümber korraldama, aga seda ei ole juletud esitada, vaid on võetud sellest eelnõust sisse vangistuse paragrahvid ja esitatud kuuenda peatükina endise seaduse juurde. 1919. a. seadus või määrus on puudulik ja kannab tolle ajajärgu pitsarit, mässu- ja revolutsiooni-aegade meelt igast kandist. (M. Martna, stp: Või mässumeelt!) Ei saa salata, et töolistevanemate instituudil on oma tähtsus, et töolistevanematel on oma ülesanded täita tööstuseettevõtete juures, aga sel viisil, kui meil see instituut sisse seatud, ei saa sellega päri olla, ja pealegi ei ole sarnast olukorda kuskil teises riigis. Meie peame selle küsimuse juurde minema väga ettevaatlikult, sest meie tööliskond on väga noor, demoraliseeritud, ja sellepärast sääraseid seadusi, kus õigus on ainult ühel poolel, nimelt töolistel, kuna teine pool, tööandjad, igasuguse kaitseta jäävad, vastu võtta ei tohiks. Ma saan sellest täiesti aru, mis pärast see nii oli. 1919. a.

algul ei olnud ju mingisugust tööstust ega ettevõtteid, olid ainult seisvad vabrikud, kuna paar vabrikut lonkavalt töötasid, sest neil ei olnud võimalust turgu leida ning saadusi välja vedada. Tol ajal organiseeriti raudteestreike ja tõsteti mässu punaste lippudega. Niisugused olid tööliste ülesanded, aga et nad ülesehitavat tööd oleksid teinud, seda ei olnud märgata. Töölised olid täiesti organiseerimata sel ajal, samuti ka tööandjad. Sellepärast tekkis ka olukord, et seadus, mis normaalloludes oleks oma ülesannet täitnud, ei andnud mingisuguseid tagajärgi, ei saanudki anda, sest et meil ei olnud selget pilti, missuguses olukorras, meie tööstus, missugused töövõimalused meil olemas. Esialgul, kus meie valuutakursk kõikuv oli, kus peeti alalist võitlust palga normeerimise üle, oli töölistervanematel veel palgavõitluse organiseerimisega tegemist. Pärast 1923. a., kus meie olukord normaalsemaks muutus, jäi ära ka nende küsimustega tegemisttegemine. Kui vaatleme küsimust lähemalt, siis näeme, et teisele poolele, s. t. töövõtjatele, ei ole mingisugust kohustust pandud. Tööandjale on kohustused pandud: ta peab ruumid andma, palgad maksma j.n.e., isegi sel ajal, kui ta vastu organiseeritakse palgavõitlust või streiki, peab ta oma kassast juhtidele palga maksma. Siin on ette nähtud, et töölistervanemate nõukogu ülesandeks on lahendada vahekordi tööliste, valitsuse ja seltskondlikkude organisatsioonide vahel. Kui vanemad esitavad tööandja peale mingisuguse kaebuse, siis peab ta laskma selle omas kantseleis omal paberil valmis kirjutada. Ja kui koosolek tema vastu kokku kutsutakse, siis peab ta selleks nõusoleku avaldama, kutsele oma allkirja andma j.n.e. Niisugune on olukord käesoleva seaduse järgi. (M. Martna, stp vahelhüüe.) Kui Teie, härra Martna, tööandja seal oleksite, siis ei räägiks Teie nii. Kui Teie oma malereitööstust pidasite, kas siis oleksite ka niisugust seadust pooldanud? (J. Teemant, põl: Tuletage meelde, härra Martna, kui trükikoda pidasite, kuidas siis oleksite toimunud? — Vastastikused vahelhüüded.)

Juhataja **R. Penno**: Härrad Riigikogu liikmed! Kui kahelt poolt räägitakse, siis kolmas enam rääkida ei saa.

J. Holberg (põl): Edasi paneb see seadus ülesanded peale ja kirjutab ette, et ettevõtte juhatus peab nõu küsima töölistervanemate nõukogult, kui tahab ühe või teise tööliste lahti lasta. Tähendab, et ta ei saa seda teha oma töö huvides, vaid peab arves-

tama töölistervanemate nõukogu otsust. Siis on ette nähtud, et üldiselt tööliste koosolekult nõutakse esimene kord, et peab 50% koos olema. Kui seda aga kokku ei saa, siis võivad ka 5 meest otsustada. Kujutage ette, et 5 meest, ütleme, et nad on ehk kõige radikaalsemad, võivad otsuse teha ja vabrikujuhatust shikaneerida. Tegelikus elus võib seda juhtuda, et töölised end just selleks organiseerivad, et seda ettevõtet reorganiseerida. Tagajärg kujuneb niisuguseks, et tööliste lahtilaskmises ei ole mõõduandvad vabriku nõuetele vastavad tehnilised korraldused ja ülesanded, vaid mõnesugused heategevad, parteipoliitilised ja muud põhjused. Ja siis tuleb tagajärg see, et see ei vii meie tööstuse ettevõtteid edasi, ei organiseeri, ei lahenda seda vahekorda, mis kahe poole vahel, vaid vastupidi, see demoraliseerib, lööb raskusi sellesse vahekorda. Aga mina tahan veel öelda, kui Lääne-Euroopa riikides, kus mõlemad pooled tugevasti organiseeritud, kus distsipliin olemas, kus üksteisest aru saadakse ja ei vaadata tööandjale tööliste poolt kui lõukoerale, kelle vastu peab igal juhtumisel võitlema, kui seal töölistervanemate instituut tööliste organiseerimisele ja vahekordade lahendamisele kaasa aitab, siis on see andnud eitavaid tagajärgi meil sellepärast, et need seaduse eeskirjad, mida nüüd veel kõva karistusega täiendatakse, on kaks poolt ebaõiglaselt seiskorda seadnud, et ühele poolele õigused antud ja teisele, vastaspoolele, ainult kohustused pandud, kuna teisele mingisuguseid kohustusi ei panda.

Mina arvan nüüd, kui selle endise seaduse kohta on näidatud, et see sisuliselt ei vasta tegelikkudele oludele, ka vormilt puudulik on, ja ka see uus karistuse peatükk meile midagi kätte ei anna, ja et praegune valitsus oma tegevusega, kus ta uue eelnõu välja töötanud, aga selle mingil põhjusel esitamata jätnud, siis arvan mina, et on selge igapähele, et ei ole praegu mingit tarvet seda kuuendat peatükki juurde võtta, aga see võib veel vahekordi ilmaaegu teravaks ajada ja võib asjale mitte kasu tuua, vaid ainult kahju. Käesolev seaduseelnõu võib desorganiseerida meie tööstust, ja kui see teie eesmärk, siis võtke see vastu, kui on aga olemas teised eesmärgid, siis võiks selle küsimuse lahendamise jätta vabalt sügiseseks istungjärguks.

Kõik need küsimused mängivad väga tähtsat osa meie majanduslikus elus, ja sellepärast peaksid mõlemil poolel olema ühesugused kohustused ja õigused, aga mitte, et ühele poolele antakse õigused, aga teisele poolele antakse ainult kohustused.

B. Eilman (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Härrad Veiler ja Holberg käsitasid töölistevanemate küsimust ettevõtja seisukohalt. On arusaadav, ettevõtjad ei või sallida, et nende asutuses segavad vahele ka töölised. (Töö-hoolekandeminister L. Johanson: Sallivad väga hästi, väga paljudes ettevõtetes.) Ma tahan erapooletu olla. Siin arvatakse, et töölistevanemate instituut on ülearune ja rikkuvat niiöelda ettevõtte sisemist rahu. Minu arvamise järgi ei ole see nõnda. Olles mitmeid aastaid töölistevanem võin niipalju öelda, et töölistevanemate instituut on väga tarvilik. Ta on kasulik just ettevõtjatele. Iga kaine ettevõtja näeb heameelega, et oleks vanemate instituut, sest kui see olemas on, siis seda kergem ettevõtjal asju ajada. (K. Päts, põl: Aga kas Teie teate mingisugust ettevõtjate organisatsiooni, kes eitaks töölistevanemate instituuti?) Ma võin Teile öelda, et Balti puuvillavabrik ja tselluloosivabrik eitavad töölistevanemate instituuti. (K. Päts, põl: Ma ei usu.) Teie ei usu, härra Päts, aga minul oli jutuajamine härra Vachman'iga, kes on Balti puuvillavabriku direktor.

Töölistevanemate instituut ei ole uudis, see oli ka tsariajal. Tsariajal olid muidugi töölistevanema ülesanded piiratud, kuid olid siiski teatud õigused, ja vabrikandid arvestasid väga tolleaegsete töölistevanemate seisukohti. Kui 1919. a. Ajutise Valitsuse poolt maksuma pandi määrus töölistevanemate kohta, ja kui selle järgi ettevõtetes töölistevanemaid valima hakati, siis esialgu näis, et asi on kaunis korras, ja et töölistevanemad võivad oma ülesandeid korrapäraselt täita. Hiljemini aga, kui juba töölistevanemad asusid oma ülesannete täitmisele, mis § 28. ette nähtud, siis hakkasid üksikud ettevõtjad töölistevanematele vastu, sest neile ei meeldinud, et töölistevanemad pärivad neilt nende ettevõttes ettetulnud väärnähtuste kohta seletusi.

Härra Veiler oma kõnes seletas, et töölised olevat jõudnud arusaamisele, et töölistevanematel mingisuguseid ülesandeid ei ole, siis selle juures peab tähendama, et härra Veiler eksib. Töölised saavad väga hästi aru töölistevanemate tarvidusest. Kui aga mõningates ettevõtetes töölistevanemate valimisi sihilikult ta-

kistatakse ja töölistevanemate kandidaate valandatakse, siis töolistel ei ole seal midagi teha sellepärast, et ei ole mingisugust võimalust ettevõtjat niisuguse takistuse pärast vastutusele võtta, ja selle tõttu näib, et töölised on rahul. Härra Veiler muu seas ütles, et see seadus annab võimaluse töölistevanemaks valida isikuid, kes on 17 a. vanad. Kuigi see seaduse järgi võimalik, ei ole seniajani ühtki niisugust ettevõtet, kus oleks sellealane töölistevanemaks valitud, küll on aga nad valimistest osa võtnud.

Samuti rääkis härra Veiler siin töölistevanemate nõukogu koosolekute ja muu hulgas tõi ette, et teistes maades, näiteks Saksamaal, peetakse töölistevanemate nõukogu koosolekuid väljaspool tööaega. Ka meil sünnib töölistevanemate koosolekute pidamine väljaspool tööaega, välja arvatud erakorralised juhtumised, kus kiiresti tarvis otsustada küsimused, siis tuleb nõukogu kokku ja otsustab tööajal. Mäletan, 1922. aastal sattusid ettevõtjad rahalistesse raskustesse ja pöörasid rahasaamiseks Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga poole, kuid seal ei antud kohe raha, vaid sooviti tööliste nõusolekut. Tööliste nõusoleku saamiseks pöörasid ettevõtjad töölistevanemate poole, ja kui oli see käes, said tarvilikud krediidid.

Mis puutub tööliste lahtilaskmise ja palgamistesse, siis neil puhkudel on töölistevanemad endid neisse asjadesse seganud. Sagedasti on ette tulnud, kus töölistevanemaga kokku leppides, selle asemel, et töölisi lahti lasta, tööpäevade arvu on vähendatud, ja kui tööd juurde tulnud, siis uuesti täiel määral töötama hakatud.

Lõpuks olgu tähendatud, et härra Holberg lõpetades ütles siin nõndaviisi — teie võite ju vastu võtta, aga see kuues peatükk, mis juurde võetakse, viib vahekorrad veel teravamaks, kui need praegu on. Ma tahaksin niipalju öelda, et praegu õieti mingisugust vahekorda ei ole, vaid ettevõtja võib, nii kuidas ta oma heaksarvamise järgi tarvilikuks peab, lahti lasta töölistevanemaid ja valimiskomisjoni liikmeid. Kui öeldakse, et tuleks kohtuvõimude poole pöörata, siis on ka neid juhtumisi olnud. Aga et seadusel puudub sanktsioon, siis ei ole kohtul võimalik midagi teha. Enne tuleb luua seadusele sanktsioon, alles siis võib kohus midagi otsustada. Ma arvan, et niisugune olukord kaua kesta ei

või, me peame sellest ummikust välja saama. Sellest ummikust aitab välja peatükk 6., mis valitsuse poolt esitatud.

panek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Juhataja **R. Penno**: On tehtud ette-

Koosolek lõpeb kell 21.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.

Abisekretär **J. Piiskar**.